

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Lenka Blechová

„Ideál ústřice“ ve veristických prózách Giovanniho Vergy

The oyster concept in veristic prose of Giovanni Verga

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Alice Flemrová, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Mgr. Alici Flemrové, Ph.D. za odborné vedení mé práce a za cenné rady.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 26. července 2019

Lenka Blechová

Abstrakt

Tématem této bakalářské práce je představení poetiky italského verismu, jeho hlavního představitele Giovanni Vergy a analýza vybraných děl. Autorka zkoumá jak Vergy život, tak především povídku *Fantasticheria* ze sbírky *Vita dei campi* a román *I Malavoglia*. Analýza děl se zaměřuje na koncept „ideálu ústřice“, který je aplikován a rozvíjen v těchto dílech. V závěru se autorka zamyslí nad platností „ideálu ústřice“ pro naši dobu a současnou literaturu.

Klíčová slova:

Giovanni Verga, italský verismus, ideál ústřice

Abstract

The topic of this thesis is a presentation of the veristic italian prose, his main representative Giovanni Verga and analysis of the selected works. The author explores Giovanni Verga's life as well as his novel *Fantasticherie* from the collection of *Vita dei campi* and the novel *I Malavoglia*. The analysis has a focus on the „oyster concept“ which is applicated and developed in these works. The conclusion reflects on the validity of this concept for our epoch and also for contemporary literature.

Klíčová slova:

Giovanni Verga, the italian verism, the oyster concept

OBSAH

1	ÚVOD	7
1.1	HISTORICKÝ KONTEXT	8
1.2	PŘEDSTAVENÍ POETIKY ITALSKÉHO VERISMU	9
1.3	PŘEDSTAVITELÉ VERISMU	10
2	GIOVANNI VERGA A VERISMUS.....	12
2.1	ŽIVOT AUTORA	12
2.2	VERISTICKÁ LITERÁRNÍ PRODUKCE	13
3	IDEÁL ÚSTŘICE.....	19
3.1	PŘEDSTAVENÍ KONCEPTU „TEORIE ÚSTŘICE“ NA ZÁKLADĚ JEHO FORMULACE V POVÍDCE „FANTASTICHERIA“	19
4	ANALÝZA VYBRANÝCH VERGOVÝCH DĚL.....	27
4.1	FANTASTICHERIA	27
4.2	MALAVOGLIA.....	31
5	ZÁVĚR	45
5.1	RESUMÉ	47
5.2	RIASSUNTO	48
6	POUŽITÁ LITERATURA	49

1 Úvod

Cílem této bakalářské práce je vymezit vztah spisovatele Giovanni Vergy k literárnímu směru verismu a představení tzv. „teorie ústřice“, kterou Verga představuje v povídce *Fantasticheria* ze sbírky *Vita dei campi*.

Nejprve bych vymezila časové období, do kterého tento směr spadá a charakterizovala ho včetně jeho hlavních představitelů.

V druhé kapitole se seznámíme s životem samotného autora a podáme stručný přehled jeho veristické literární produkce. Pokusíme se tak zhodnotit postavení Vergy v tomto hnutí a představit jeho myšlenky.

Třetí kapitola je věnována definování tzv. „teorie ústřice“ z povídky *Fantasticheria*. Budeme zkoumat, jaké další výklady a definice této teorie uvádějí jiné zdroje.

V dalších kapitolách budeme analyzovat vybraná díla a zkoumat, jakým způsobem Verga pracuje s tímto konceptem v souvislosti zobrazování života nejnižších vrstev sicilské společnosti své doby.

V závěrečné kapitole se pokusíme o shrnutí poznatků získaných při analýze vybraných děl. Zamyslíme se, jaká je platnost „teorie ústřice“ pro naši dobu a také pro současnou literaturu.

1.1 Historický kontext

Můžeme tvrdit, že od dob starého Říma Apeninský poloostrov nikdy nebyl jeden politický celek až do vzniku Italského království. Navíc se území Itálie dostávalo pod nadvládu cizích mocností. V první polovině 19. století se národní otázka stala aktuální a vznikly různé politické a kulturní proudy, které o sjednocení Itálie usilovaly.

Apeninský poloostrov se historicky nevyvíjel jednotně, ale ve třech různých sférách. Na severu převládal rakouský vliv a Rakušané se sjednocení bránili, a to nejen na severu Itálie, ale i v ostatních částech Apeninského poloostrova. Druhou oblastí byl střed Itálie, kde velel papežský stát. Třetí oblastí byl jih Itálie – ten se vyvíjel specificky. Situace v Sicilském království byla složitá, kvůli jeho rozdělení společnosti na část, která vyznávala samostatnost ostrova, a na liberální část, která byla pro sjednocení. Palermo a Neapol vycházely z odlišného východiska, v Palermu revolucionáři prosazovali nejen jednotu Itálie, ale pro mnohé byla prvořadým úkolem sicilská samostatnost a odtržení se od bourbonské dynastie a až potom následné sjednocení, zatímco zájmem neapolských revolucionářů nebylo rozdělení státu a získání neapolské nezávislosti. Sicilská společnost zůstávala velmi rurální a ani neapolská část království nebyla příliš rozvinutá. Za pomoci francouzského císaře Napoleona III. v r. 1859 bylo Rakousko v tzv. druhé válce za nezávislost poraženo u Solferina. Právě tato bitva byla významným krokem pro úspěšné dokončení sjednocování Itálie.

V r. 1860 se italský nacionalista Giuseppe Garibaldi vylodí s výpravou tisíce velmi špatně ozbrojených dobrovolníků na Sicílii, kterou spolu s celým Královstvím obojí Sicílie hodlá dobýt. Výprava, jež byla nazvána *Mille* podle počtu dobrovolníků, neměla žádnou oficiální podporu, ale v mnohých vlastencích vyvolávala nadšení. K údivu celého světa se Garibaldiho podařilo po třídenních bojích ovládnout nejdříve město Palermo. Získáním Messiny byla Sicílie zajištěna a mohly začít přípravy na vylodění. Garibaldi se pak přenesl do Neapolska a nakonec sjednotil svou armádu s vojskem Piemontu.¹

Problémy jihu ale nezmizely, sjednocením naopak vyvstaly na povrch. První ztráty na živ-^{*}otech při srážkách mezi prostým lidem a novou státní mocí proběhly již za Garibaldiho působení. Sever a jih Itálie se sjednotil, ale země zůstala stále rozdělena.

Na počátku r. 1861 je vyhlášeno Italské království v čele s Viktorem Emanuelem II. Hlavním městem se stal Turín. Pro Itálii byl tento čin velkým pokrokem. Do nového státu ale

¹ PAVLÍČEK, Jan Fr.: *Dějiny Itálie*, str. 191

nebylo zahrnuto Benátsko a Lazio s Římem. Řím byl připojen k Italskému království v r. 1870 a záhy nato se stal novým italským hlavním městem.²

Připojení k Itálii bohužel pro obyvatele Sicílie neznamenal žádné pozitivní změny. Neproběhly téměř žádné změny k lepšímu a jakýkoliv pokus o odpor byl vládou tvrdě potlačován. Život sedláků byl snad ještě horší než za španělské vlády, což vedlo na přelomu 19. a 20. století k masové emigraci, kdy z ostrova odešlo mnoho lidí, většinou do Severní a Jižní Ameriky. Odboj na jihu, do něhož patřili i tzv. briganti, muselo potlačit na 100 000 italských vojáků. Masakry byly mnohem větší než za válek za sjednocení Itálie. Italské království zvolilo politiku teroru a poprav „zbojníků“. Obdobím největší aktivity odboje bylo desetiletí od připojení jihu k vznikající Itálii od r. 1860 do r. 1870.

V závěru století pokračuje období, kde jsou patrné velké rozdíly mezi obyvatelstvem, které souvisely s rozvojem průmyslu a vzrůstající dělnickou třídou, jejichž postavení patřilo v Itálii k nejhorším v Evropě.³

1.2 Představení poetiky italského verismu

Verismus je umělecký směr druhé poloviny 19. století, který se zrodil v Miláně. Veristé se inspirovali francouzským naturalismem. Pojem verismus vychází z italského slova „vero“ pravda. Jedná se o směr, který je spojován výhradně s územím Itálie. S verismem se můžeme setkat nejen v literatuře, ale i například ve výtvarném umění či hudbě. Verismus se snažil o realistické ztvárnění skutečnosti a o věrné zachycení lidských charakterů, aniž by k popisu nebo příběhu autor zaujímal jakékoliv stanovisko. Jsou zachyceny především prosté, chudé postavy z venkovského prostředí a prosté, jednoduché argumenty (např. chudáci, interiéry stájí, vesnický život). Neplatí to ale pro celý verismus, výjimku tvoří například román Federica De Roberta *I Vicerè*, který popisuje příběh urozené sicilské rodiny Uzedeových.⁴

Je to drsné zpodobnění skutečnosti – „la cruda rappresentazione della realtà“.

² Tamtéž, str. 188, 189, 192, 193

³ PAVLÍČEK, Jan Fr. *Dějiny Itálie*, str. 199

⁴ DE AGOSTINI. *Enciclopedia generale*, vol. 2

Veristé představují situace plné chudoby, bídy a vykořisťování. Jejich postavami jsou venkované, rybáři, horníci: zkrátka osoby vykonávající podřadné práce. Italskému verismu je adekvátní hodnotou francouzský naturalismus. S tím rozdílem, že naturalismus ve Francii se vyvíjí v industrializované společnosti v městském kontextu oproti verismu, který je spojený s italskou realitou, z ekonomického hlediska ještě zaostalou, chudou, především na venkovském pozadí. Jinak řečeno, zatímco francouzští naturalisté představují především život městské dělnické vrstvy, veristé zaměřují svou pozornost na bídne podmínky života a vykořisťování, ve kterých žila nižší vrstva složená z venkovanů a rybářů. A dále, zatímco naturalisté dávají najevo určitou víru v pokrok, ideologie veristů je mnohem více pesimistická. Zlepšení životních podmínek podřízených vrstev se zdá být nemožné: když se ve veristických dílech snaží osoba pocházející z chudých podmínek dostat na vyšší stupeň společenského žebříčku, její námaha skončí téměř vždy tragédií.⁵

1.3 Představitelé verismu

I přes obdiv k francouzské literatuře, italští veristé upouštějí od vědeckých receptů francouzských mistrů a jejich lidských dokumentů. Jejich ústní projevy se stanou jakousi zjemněnou evokací provinčního světa, odkud sami pocházejí. Jejich vypravování je jakousi poetickou vzpomínkou na jejich dětství, které prožili na venkově, nostalgicky přeměněné do vzdálených míst.⁶

Hlavními představiteli tohoto směru jsou především Sicilané. Základ nové veristické poetiky dává Luigi Capuana (nar. v r. 1839 v Mineu, zemřel v Katánii v r. 1915), jeden z nejvýznamnějších představitelů a také největší literární teoretik této poetiky. V recenzi Zolova románu *Assommoir* z r. 1877 obdivuje sílu, s jakou romanopisec popsal nízkou vrstvu pařížské společnosti a smutné divadlo dělníků na pařížských předměstích. Sympatizuje se zájmem o každodenní realitu prostého lidu.⁷

Jak jsme řekli, teoretikem a iniciátorem verismu je Luigi Capuana. Je autorem mnoha kritických děl naturalistické literatury, nejznámějším je *Giacinta* (1879). Na rozdíl od veristy

⁵ www.treccani.it/enciclopedia

⁶ RUSSO, Luigi: *Giovanni Verga*, str. 62

⁷ BRANCA, Vittore: *Dizionario critico della letteratura italiana*, vol. 4, RO-Z, str. 404

Vergy, Capuana je mnohem více vázán na modely francouzského naturalismu a v jeho díle se pouze příležitostně objevuje sicilské prostředí.

Celou škálu poznatků a zkušeností naturalisticko-veristického rázu můžeme pozorovat ve velmi obsáhlém díle Federica De Roberta, který prožil většinu života v Katánii. (nar. v r. 1861 v Neapoli, zemřel v Katánii v r. 1927) De Roberto měl za vzor Vergu, se kterým se také velmi přátelil. Nejznámějším románem je *I vicerè* (1894).⁸

Nicméně verismus nekončí na Sicílii. Mimo území Sicílie můžeme zmínit Matilde Serao z Kampánie. Její zájem o městskou realitu ve sbírce povídek *Il ventre di Napoli* (1884) je charakteristickým znakem, který ji ale přibližuje k francouzským naturalistům. V Lombardii najdeme Paola Valeru a na Sardínii Grazii Deledda, která čerpá z verismu. Deledda byla první ženou v Itálii, která dostala Nobelovu cenu za literaturu.⁹

⁸ GIOANOLA, Elio: *Storia della letteratura italiana*, str. 458, 459

⁹ www.treccani.it/enciclopedia

2 Giovanni Verga a verismus

2.1 Život autora

Není jednoduché zrekonstruovat život Giovanni Vergy, autora odtažitého a zdrženlivého, který byl opravdu minimálně nakloněný k tomu, aby mluvil a nechal o sobě mluvit. O jeho dospívání, vývoji a prvních letech studia se pokusil dát co možná nejširší obraz Federico De Roberto, jenž byl jeho přítelem, a proto mohl shromáždit jeho vzpomínky a svědecké výpovědi.¹⁰

Giovanni Verga se narodil 2. září 1840 v Katánii do šlechtické rodiny jako prvorozený syn rodičům Giovanu Battistovi Verga Catamovi a Caterině Mauro. Byl spisovatelem, dramatikem, novinářem a portrétním fotografem, který chtěl pravdivě zachytit lidskou tvář nejen v literatuře, ale také na fotografii.

V r. 1851 začal studovat pod vedením sicilského vzdělance a zapáleného patriota Antonina Abateho, který ho ve psaní povzbuzoval. Pod jeho vlivem napíše svůj první román *Láska a vlast (Amore e patria)*, jehož námětem je revoluce v Americe. Tento román se nikdy nedostane do tisku. Na nějaký čas se kvůli hrozbě cholery stěhuje do Vizzini. Tuto zkušenost načrtne v *Příběhu černohlávka (Storia di una capinera)*. V r. 1858 se zapisuje na právní fakultu Univerzity v Katánii, ale záhy univerzitu opouští, aby se mohl věnovat literatuře. Zapisuje se do spolku karbonářů a na základě skutečností z r. 1859 vydává na své vlastní náklady román *Karbonáři z hor (I carbonari della montagna)*. V r. 1860, kdy Giuseppe Garibaldi připlouvá na Sicílii, se Verga připojuje k Národní gardě, aby aktivně podpořil sjednocení Itálie. Ve stejném roce také zakládá politický týdeník „*Roma degli Italiani*“, který je pro unifikaci Itálie. Ve florentském časopise „*La Nuova Europa*“ vydává třetí román *Na lagunách (Sulle lagune, 1863)*. Později také řídí noviny „*Italia contemporanea*“ a na krátký čas také politický časopis „*L'indipendente*“. V r. 1869 pobývá ve Florencii, kde často navštěvuje dům Dall'Ongara. V r. 1871 se stěhuje do Milána, kde i přes delší intervaly pobytu na Sicílii stráví až do r. 1893. Na doporučení Luigiho Capuany, který se mezitím stal jeho přítelem, navštěvuje dům Salvatora Fariny. Nejdůležitějším obdobím pro Vergu byly roky strávené ve Florencii, kde se setkává s Luigi Capuanou a později také roky strávené v Miláně, kde se rodí Scapigliatura. V Miláně navštěvuje literární salony Clary Maffei a Vittorie Cimy a setkává se s hlavními představiteli Scapigliatury bratry Arrigo a Camillo Boitovými, Emiliem

¹⁰ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 3

Pragou a dalšími spisovateli a umělci. V r. 1880 se znovu po deseti letech setkává s Giseldou Fojanesi, manželkou Maria Rapisardiho, se kterou má milostný vztah trvající víc než tři roky. Poznává také Roda, který bude jeho překladatelem do francouzštiny a také začíná přátelský vztah s Federicem De Robertem. V politické sféře se hlásí k příslušníkům umírněného středu a vyhýbá se jakémukoliv vztahu s demokratickou Scapigliaturou a levicovému prostředí. Verga také cestuje. Navštíví Paříž, kde se potkává s Rodem, v Médanu pobývá u Emila Zoly a vycestuje i do Londýna. Díky silnému přátelství s Giacosem dokáže uvést drama *Venkovští rytíři* (*Cavalleria rusticana*), se kterou v Turíně slaví velký úspěch.

Od r. 1893 se vrací natrvalo do Katánie. Postupně se vzdaluje čím dál tím víc od psaní. Znovu ožíví vztah s Dinou Castellazzi ze Sordevola, které pak v dopise přizná, že je proti této „parlamentární a průmyslové Itálii“. V r. 1895 se Římě potkává s Emilem Zolou a Luigim Capuanou. Po smrti bratra Pietra v r. 1903, jsou jeho děti přiděleny do Vergova opatrovnictví. Po r. 1912 přiznává, že je nakloněný „politice nacionalismu“, je antipacifista a je pro válku, kterou považuje za svatou nutnost. Pár let poté, co je zvolen doživotním senátorem dne 27. ledna 1922 umírá ve svém domě v Katánii.¹¹

Verga je pesimista a věří, že svět není možné změnit, a proto ho může popsat jen takový, jaký je, v dílech nevyjadřuje explicitně své názory ani neuvádí žádné komentáře.

2.2 Veristická literární produkce

Po dlouhých diskuzích, které se vyvíjely od roku 1919 až do dnešní doby, se nakonec dospělo k závěru, že Verga je považován za největšího italského prozaika po Alessandru Manzoni. Svou kariéru začal romány s autobiografickými prvky, které potvrzují jeho vrozený romantismus a jeho bezprostřední vášeň pro život spojenou s jeho čistým gustem pro pozorování skutečnosti.¹²

Během jeho tvorby můžeme identifikovat dva směry, nejdříve romantický a pak naturalistický. V románech mládí – *romanzi giovanili* je motiv výjimečné lásky nakonec poražen. Potom je první romantický a pesimistický motiv, jež je středem autobiografických

¹¹ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 3,4,5

¹² www.treccani.it/enciclopedia

románů nahrazen motivem živelné vášně světa ponížených, kde život jednoduchého a primitivního lidu pronikne do světla nového umění.¹³

Mezi prvními romány, které mají historicko-vlastenecké téma, pozorujeme určitou přílnavost k romantickým milostným a vlasteneckým mýtům. Dílo *Amore e patria* (1856), které napsal Verga ve svých šestnácti letech, nebylo nikdy vydáno. Vypráví o příhodách z války o nezávislost Spojených Států Amerických. Dílo *I carbonari della montagna* (1861-62) popisuje boje Kalábrijců spojených s karbonáři proti francouzským nájezdům pod vedením Murata, zatímco děj v díle *Sulle lagune* (vyšlo na pokračování v časopise „La nuova Europa“ v r. 1863) je zasazen do prostředí osvobozeneckých Benátek, které byly pod útlakem Rakouska a proti kterému se bouřili nejen Italové, ale také maďarský vysoký úředník ve službách Habsburské říše. Hlavní hrdina v *Amore e patria* a *Sulle lagune* ani na chvíli nepochybuje o platnosti zásad, které ho tlačí do boje za vlast a za milovanou ženu. Tyto romány jsou zčásti strukturovány v epistolární formě, stejně tak jako *Storia di una capinera*. Stejný způsob vyprávění se objevuje také v povídkách *Eva* a *Tigre reale*. Jen v povídce *Eros* se Verga dopracovává k objektivnímu a oddělenému vyprávění ve 3. osobě, zatímco následně s přilnutím k verismu se uchýlí k technice nezúčastněnosti – l'impersonalità – bude jí docíleno z hlediska ideální postavy, která je svědkem a účastníkem příběhu, ať už se jedná o venkovského vypravěče (jako ve *Vita dei campi*) nebo hlas lidu (chór) těch, co obývají Aci Trezza (v *Malavoglia*). Získání objektivní a nezúčastněnosti se objevuje jako nějaká vnitřní nutnost ve Vergově zkoumání.

V románech s historicko-vlasteneckým tématem jejich hlavní postava nepoznala chvíle krize a její ideálně svět nebyl kontrolovaný skutečností. Zatímco v *Una peccatrice* (1865) je ve středu milostné vášně mezi Brusiem a Narcisou konflikt se společností, která nařizuje svá společenská pravidla a potlačí milostný cit v tom, kdo ho vyhlášoval jako absolutní životní ideál. Také drama *Rose caduche* a *Storia di una capinera* (1871) potvrzují zálibu Vergy k vášnivým postavám, které jsou schopny udělat z lásky a vášně jediný důvod svého života. Hlavním tématem v *Storia di una capinera* není sociální motiv, ale jak i sám Verga přiznává, že jeho záměrem bylo napsat intimní milostný příběh. Stejně tak jako Narcisa v *Una peccatrice* a Irma v *Rose caduche*, tak i Maria není schopná potlačit vlastní city, jejichž síla je činní nadřazenými před ekonomickými důvody.

V tomto epistolárním románu motivy pozdního romantismu splývají s prvky scapigliatury. Tato tendence scapigliatury převažuje v následujícím románu *Eva* (1873) a je

¹³ FILIPPONE, Vincenzo: *Verga*, str. 30, 31, 32

přítomna také v *Tigre reale* (1873). V těchto dvou románech se odráží Vergův pobyt v Miláně. Tento román končí návratem hlavního představitele do rodné Sicílie a jeho následnou smrtí. I toto ukončení už značí, že Vergovo umělecké hledání se nachází před nějakým zlomem. Román *Eva* ukazuje přechodnou fázi z romantického idealismu do pokorného přijetí života s každodenními a rodinnými hodnotami v *Una peccatrice* a *Storia di una capinera*.¹⁴

Tímto odstoupením od moralizování společně s jakýmkoliv pozitivním a konstruktivním přístupem vysvětluje Verga své přilnutí k autorské nezúčastněnosti a k verismu.¹⁵

I přes sicilské a venkovské téma v povídce *Nedda* (1874), stále tato povídka zůstává uvnitř morální problematiky, kde se slučují staré společenské popudy pozdně romantické literatury s novými realistickými požadavky Scapigliatury, a tedy nemůžeme zcela jistě tvrdit, že je prvním krokem ke konverzi Vergy k verismu. Potvrzuje to první sbírka novel *Primavera e altri racconti* (1876), kde se Verga snaží vyjádřit víc přes mlčení a gesta postav než přes výslovné komentáře a také se uchyluje k použití nepřímé volné řeči.

Existují ale i tvrzení, že právě povídka *Nedda* je považována za první svědectví Vergy konverze k verismu, a to především co se týče lingvistické úrovně. Věty s čistým tónem, který vychází z úst chudé venkovanky, která je obětí tvrdé práce a viny lásky má strukturu vyprávění už objektivní a chybí zde postava více či méně autobiografická a také prostředí je typicky sicilské plné dělníků a vesničanů.¹⁶

Ve veristické poetice v období mezi 1876 a 1881 se Verga snaží dát do protikladu hodnoty starobylé a selské společnosti s městským životem.¹⁷

Jaké důvody vedly Vergu k této přeměně k verismu? Mohla to být nespokojenost týkající se lehkovážnosti, se kterou se Verga setkal při navštěvování prostředí literárních a intelektuálních salonů během svého pobytu v Miláně či nostalgie po rodném kraji, objevení francouzského naturalismu, ke kterému se přiblížil díky svému příteli Luigi Capuanovi.

Snad nedůvěra Vergy vůči městskému životu, nebo touha po rodném kraji ho přiměje k tomu, aby mluvil a psal právě o venkovském životě na Sicílii. Tento vesnický život Verga popisuje svým určitým stylem, především pomocí techniky „nezúčastněnosti“. Hlavními

¹⁴ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 8, 9

¹⁵ Tamtéž, str. 10, 12, 17

¹⁶ GIOANOLA, Elio: *Storia della letteratura italiana*, str. 452

¹⁷ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 44, 45

postavami Vergových veristických děl jsou „poražení“ – i vinti –, kteří jsou pohlčeni postupem pokroku.

Přehled nejdůležitějších veristických děl Giovanniho Vergy:

Sbírka povídek *Vita dei campi* (Život na polích, 1880)

Sbírka povídek *Novelle rustiche* (Venkovské povídky, 1882)

Sbírka povídek *Per le vie* (Po cestách, 1883)

Román *I Malavoglia* (Dům u mišpule, 1881)

Román *Mastro Don Gesualdo* (Mistr Don Gesualdo, 1889)

Jedna z devíti povídek ze sbírky *Vita dei campi* (1880) tam jaksí nezapadá (*Il come, il quando e il perché*). Tato povídka byla také přidána až v druhé fázi (pochází z r. 1882). Další povídka má funkci prologu v románu *Malavoglia* a nemá klasickou narativní strukturu (*Fantasticherie*). Sedm zbývajících povídek je strukturováno podobně s motivem milostné vášně s protikladnými hlavními postavami a dramatickým nebo krutým koncem. (*Cavalleria rusticana*, *Jeli il pastore*, *Pentolaccia*, *La lupa*, *L'amante di Gramigna*). Zatímco další dvě povídky mají v hlavní roli celou vesnici (*Guerra dei santi*), v další je pouze jediná hlavní postava (*Rosso Malpelo*) a pozornost je věnována sicilským zvykům v první části a v druhé části se objevují psychologické prvky.¹⁸

Ve všech sedmi povídkách je snaha autora přiblížit se k verismu rychlá a působivá. Spočívá ve zřetelném rozložení faktů a dramatických skutečností.

Motiv samoty a odcizení je rozvíjen především ve dvou nejdelších povídkách této sbírky: *Jeli il pastore* a *Rosso Malpelo*. Úvodní část velmi dobře vyjadřuje tužbu po jednoduchém a jasném světě, vnímaném jako ztracený ráj, nevinný ostrov oproti historii a „pokroku“, který je zřetelný také v úvodní části *Fantasticherie*.

Verga představuje toto střetnutí s realitou, a přitom zůstává věrný svému veristickému způsobu, tzn. rekonstruuje vnitřní sociologicko-ekonomické a kulturní struktury venkovského lidu a nastiňuje psychologické události postavy Jeliho pomocí rozkladu objektivních faktů, které určují vnitřní příběh postavy, a ne přes vnitřní zkoumání.¹⁹

Faktem je, že spíše než ideologie čestnosti rodiny se v těchto povídkách objevuje vnímání přirozené hodnoty, kterou má rodina: postavit se proti ní – a tedy také ohrožit

¹⁸ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 18, 19, 20

¹⁹ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 22

manželský svazek znamená poškodit jedinou ochranu, kterou má člověk ve společenských vztazích a proti nepřízni přírody. Ve starobylé venkovské společnosti rodina představuje buňku odolnosti, poslední možnost soucitu v sociálním kontextu, kde panuje egoismus, zákon o ekonomických zájmech a domýšlivost.

Oproti násilí hluboce zakořeněnému ve společenském systému rodina představuje křehkou, ale jistou bariéru. Na druhé straně ale také společenská krutost má svou přirozenou oprávněnost. Společenské vztahy mají přirozeně stálou hodnotu. Proto nemá smysl je rozvracet, ale jen je potřeba je přijmout s určitou trpělivostí nebo je udržet pomocí rodinné soudržnosti. (tak jako v *Malavoglia*). Přesně na tomto základním přesvědčení Verga teoretizuje ve *Fantasticherii* ideu, která bude dál rozvíjena v románu *I Malavoglia* – „teorii ústřice“. To je idea společenského života vyvozená z životního koloběhu přírody. Na jejím základě stojí statické pojetí společnosti, kde je hierarchie pevně stanovena jednou provždy a kde je lidský život především opakováním stejně tak, jako život zvířat podle obvyklé vize pozitivistického způsobu myšlení dané doby.

Rybářská vesnice je jako velké mraveniště: dáma může s deštníčkem tuto mravenčí armádu rozbít a některý mravenec může být zasažen a zkroutit se bolestí, ale všichni ostatní mravenci po pěti minutách paniky a neustálého pobíhání sem a tam se v zoufalství vrátí a budou se znovu držet svého mravenčího kopečku.

Mravenčí řád je stejný jako ten lidský. A také řád ústřic, kde jediný možný neklid může přijít, když se někdo snaží porušit zákon. „Drama“, které Verga ve *Fantasticherii* slibuje, že bude vyprávět, je přesně o tom, kdo chce změnit svůj stav, a tedy nějak zpochybnit uspořádání společnosti, ve které má jistotu a kde panuje neměnitelnost jako v přírodním řádu.

Ve sbírce „*Novelle rusticane*“ Verga popisuje zoufalost a smutek bídy v ubohé a pochmurné krajině napadené malárií a také obyvatele, kteří ještě bojují, i když jsou už smíření se smrtí. Ve světě sicilské provincie jsou zobrazeny postavy, které jednají s úžasnou přirozeností a kde je bolest občas potlačena soucitným úsměvem nebo vzplane jako nepatrně vtipná nebo komická emoce.²⁰

Román *Mastro Don Gesualdo*, jako druhý ze sbírky cyklu poražených „*il ciclo dei vinti*“, vyšel nejdříve jako román na pokračování v časopise „*Nuova Antologia*“ a pak ve své definitivní verzi. Mezi oběma verzemi jsou nemalé rozdíly, co se týče obsahu a stylu. Verga se v definitivní verzi snažil sladit dva sledované hlasy vypravěče a v posledním znění chtěl

²⁰ FILIPPONE, Vincenzo: *Verga*, str. 56

dosáhnout nezúčastněnosti, která nevyklučuje implicitní kritický úsudek a schopnost historické konotace, které jsou evidentní v *Malavoglia*.

V novém znění románu se už nezobrazuje dovednost ústupu (regrese), kterou Verga zaujmul v předešlém románu – hledisko primitivní společnosti. Objevuje se hlas vypravěče, který přímo je zúčastněn a který podává vysvětlení a komentáře, i když techniku nezúčastněnosti nechá proniknout pouze na implicitní úrovni názoru Vergy.

Román *Mastro Don Gesualdo*, který vyšel v r. 1888 v časopise „*Nuova Antologia*“ vypráví příběh zedníka, který se dokáže stát „donem“ a díky práci zbohatnout. V tomto románu Verga již načrtnul problematiku psychologie a zaměřuje se na rozklad osobnosti ve společnosti, které dominuje odcizení majetku – roba – a na přetvářku ve společnosti, která se snaží vyloučit jakýkoliv skutečný důvod a nezaujatost. A také se zaměřuje na otázku realistickou, jak historického a sociologického charakteru postav, nároků společenských tříd tak i na stránku neoblomné a negativní společnosti, která je věznem těch nejnižších a nejzákladnějších instinktů.²¹

²¹ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 88, 89

3 Ideál úšřice

3.1 Představení konceptu „teorie úšřice“ na základě jeho formulace v povídce „Fantasticheria“

Verga svou definici „teorie úšřice“ představuje v povídce *Fantasticheria* ze sbírky *Vita dei campi*:

„Insomma l'ideale dell'ostrica! direte voi. – Proprio l'ideale dell'ostrica, e noi non abbiamo altro motivo di trovarlo ridicolo che quello di non essere nati ostriche anche noi. Per altro il tenace attaccamento di quella povera gente allo scoglio sul quale la fortuna li ha lasciati cadere mentre seminava principi di qua e duchesse di là, questa rassegnazione coraggiosa ad una vita di stenti, questa religione della famiglia che si reverbera sul mestiere, sulla casa, e sui sassi che la circondano, mi sembrano – forse pel quarto d'ora – cose serissime e rispettabilissime anch'esse. Parmi che la irrequietudine del pensiero vagabondo s'addormenterebbero dolcemente nella pace serena di quei sentimenti miti, semplici, che si succedono calmi e inalterati di generazione in generazione. – Parmi che potrei vedervi passare, al gran trotto dei vostri cavalli, col tintinnio allegro dei loro finimenti e salutarvi tranquillamente. Forse perché ho troppo cercato di scorgere entro al turbine che vi circonda e vi segue, mi è parso ora di leggere una fatale necessità nelle tenaci affezioni dei deboli, nell'istinto che hanno i piccoli di stringersi fra loro per resistere alle tempeste della vita, e ho cercato di decifrare il dramma modesto e ignoto che deve aver sgominati gli attori plebei che conoscemmo insieme. Un dramma che qualche volta forse vi racconterò e di cui parmi tutto il nodo debba consistere in ciò: - che allorquando una di quei piccoli o più debole, o più incauto, o più egoista degli altri, volle staccarsi dal gruppo per vaghezza dell'ignoto, o per brama di meglio, o per curiosità di conoscere il mondo, il mondo da pesce vorace com'è, se lo ingoiò, e i suoi più prossimi con lui. – E sotto questo aspetto vedete che dramma non manca d'interesse. Per le ostriche l'argomento più interessante deve esser quello che tratta delle insidie del gambero, o del coltello del palombaro che le stacca dallo scoglio.“

„Zkrátka ideál ústřice! Řeknete. Zrovna ideál ústřice a my nemáme žádný další důvod k tomu, aby se nám to zdálo víc směšné než to, že i my jsme se narodili jako ústřice. Mimochodem houževnatá spjatost těch chudých lidí s útesem, na který je štěstěna uvrhla, zatímco rozsévala knížata sem a vévodkyně tam, toto odvážné smíření se životem plným námahy, tohle náboženství rodiny, která se odráží v práci, v domově a v kamenech, které domov obklopují, se mi zdají – možná jen na čtvrt hodiny – jako věci velmi vážné a dost úctyhodné. Zdá se mi, že neklid toulající se myslí jako by sladce usnul v klidném míru těch nesplnitelných a jednoduchých pocitů, které se střídají klidné a nedotčené z generace na generaci. Zdá se mi, že bych Vás mohl vidět projíždět kolem za velkého klusotu koní, za veselého cinkotu jejich postojů a v klidu Vás pozdravit.

Možná, že jsem se příliš snažil spatřit bouři, která Vás obklopuje a sleduje. Teď se mi zdálo, že jsem dočetl osudovou nutnost pomocí houževnaté náklonosti slabých, pomocí instinktu, který je vlastní těm nejmenším, kteří se k sobě dokážou přitisknout, aby přečkali životní bouři, a také jsem se snažil rozluštit to prosté a neznámé drama, které muselo vypudit ty chudé lidi, které jsme spolu poznali. To drama, které Vám možná jednou budu vyprávět a jehož zauzlení se mi zdá, že musí spočívat v tomto: když jeden z těch nejmenších nebo ten nejslabší, nebo nejméně opatrný je větší egoistou než ty ostatní a chce se odtrhnout od společnosti pro nejasnou neurčitost nebo protože touží po lepším, nebo chce poznat jiný svět, ten svět plný dravých ryb, který ho spolkne společně i s jeho nejbližšími. – A v tomto ohledu vidíte, že toto drama není nezajímavé. Nejzajímavějším argumentem pro ústřice musí být ten, který pojednává o pastích na krevety nebo o noži potápěče, který je odstraňuje z útesu.²²

„Nell'immagine dell' ostrica si racchiude la legge, basilare nel mondo verghiano, che prevede l'inevitabile destino negativo per il personaggio popolare che, per sua volontà (uno sconsiderato desiderio di cambiamento del suo stato) o per i casi della vita (travolto, come dice Verga, dal fiume del progresso), viene a trovarsi lontano dal suo luogo e condizione d'origine. La narrativa verghiana sceglie i personaggi „piccoli“, cioè umili, ma resi grandi dalla fatale necessità che governa le loro vicissitudini.“²³

²² Vlastní překlad článku SPERA, Francesco, CONSOLO Vincenzo: *Giovanni Verga novelle*, str. 108.

²³ SPERA, Francesco, CONSOLO Vincenzo: *Giovanni Verga novelle, Fantasticheria*, str. 108

Představa ústřice obsahuje zákon, který je základem světa Vergy, který předvídá nevyhnutelný negativní osud svobodného člověka, který ze své vůle (z neuvážené touhy po změně svého stavu) nebo z čisté životní náhody (tak, jak říká Verga je smeten řekou pokroku) se ocitne daleko od svého domova a svého původního postavení. Verga si vybírá „malé“ osoby, tzn. prosté lidi, kteří ale se stali velkými z neodvratitelné nutnosti, která ovládla jejich utrpení.²⁴

Tyto řádky jsou zásadní k pochopení Vergovy poetiky a jeho postoje k lidské existenci. Koncept života odrážející se v „teorii ústřice“ není svobodným rozhodnutím chudé vrstvy lidí, ale je to nutnost spjatá s vůlí o přežití v nelítostném světě.

Peníze pro Vergu představují podstatný rozdíl mezi vysokou společností a pracující třídou. Verga zastává teorii, že každého člověka pojí silné pouto k místu, odkud pochází. Proto, aby autor pochopil to, co je uvnitř každého člověka a aby pochopil i prostředí, které ho obklopuje, mu nezbyvá nic jiného než se také stát malinkým.

Tato teorie je také spojována s otázkou víry. V článku nazvaném „*Sullo scoglio saldo della Fede*“ (Na pevném úskalí víry) ze dne 28. 9. 12 na internetovém portálu Avvenire.it o spojitosti s touto teorií hovoří pan Marco Pozza:

„Come ostriche sullo scoglio, tenacemente aggrappate laddove ha avuto inizio la loro storia. Le ostriche della novella "Fantasticheria" di Giovanni Verga: dalla loro fisionomia e dalle loro movenze il grande romanziere ottocentesco si lasciò guidare per elaborare "l'ideale dell'ostrica", quel punto d'appoggio che sostiene la povera gente. Lo spiegò a quella dama d'alta società che s'era fermata in un paesino di pescatori – affascinata da quel mondo pittoresco, rude e semplice – ma dopo due giorni fu colta da irresistibile noia. Le ostriche di Verga sono di tutt'altra specie da quelle che hanno riempito le cronache (si fa fatica a dire "politiche") in questi giorni: più che simbolo di mondanità e di sperequazione, la vita delle ostriche divengono la metafora per proclamare la religione della famiglia, quella predicata dal vecchio padron 'Ntoni nei pressi della casa del nespolo. Come l'ostrica vive sicura finché resta avvinghiata allo scoglio, così sarà dell'uomo: vivrà sicuro finché non tradirà quella religione nella quale i padri hanno creduto, sono cresciuti e hanno tramandato

²⁴ Vlastní překlad komentáře SPERA, Francesco, CONSOLO Vincenzo: *Giovanni Verga novelle, Fantasticheria*, str. 108

*valori. Vivranno poveri ma sicuri, forti di quell'umile fierezza che proviene dal quotidiano adoperarsi per guadagnarsi la vita. È una religione che si riverbera sul mestiere delle persone, sulla loro casa e persino sui sassi che segnano la strada per Aci Trezza. Cose tutte «rispettabilissime e serissime». L'ideale dell'ostrica verghiano è una sorta di dichiarazione d'intenti sull'uomo e sulla società. Ed è un monito: quando si tenta di turbare e sconvolgere un saggio equilibrio sociale, si è destinati a fallire e a produrre fallimento.*²⁵

„Stejně tak, jako ústřice na útesu, houževnatě přilepené tam, kde začal jejich příběh. Jako ústřice z povídky *Fantasticheria* od Vergy: velký romanopisec 19. století se nechal inspirovat jejich vzhledem a pohyby, a tak vypracoval „teorii ústřice“, jako záchytný bod, který pomáhá chudým lidem. Takto představil tuto teorii dámě z vysoké společnosti, která se zastavila v rybářské vesnici, okouzlená tím malebným, drsným a prostým světem, ale po dvou dnech ji přemohla neodolatelná nuda. Ústřice Vergy jsou zcela jiným druhem ústřic než ty, které naplnily zprávy těchto dní (stěží můžeme říct ty politického rázu): víc než symbol mondénnosti a nepoměřů, život ústřice je metaforou vyhlášením kultu nebo víry v rodinu, tu rodinu, kterou kázal starý padron Ntoni v domě u mišpule. Stejně tak, jako ústřice, která dokud je přilepená na útesu žije v jistotě, dokud nezradí víru v rodinu, ve kterou věřili už jejich otcové, kteří vyrostli a předali dál tyto hodnoty. Budou žít v chudobě, ale jistí si silou a pokornou hrdostí, která přichází z každodenního úsilí, aby se uživili. Je to víra, která se odráží v povolání lidí, v jejich domově, a dokonce v kamenech, které značí cestu do Aci Trezzy. A to jsou věci opravdu velmi úctyhodné a vážné. Vergova „teorie ústřice“ je jakýmsi závazným prohlášením člověka a společnosti. A je to také varování: když se někdo snaží narušit a nabourat racionální rovnováhu společnosti je odsouzen k neúspěchu a k selhání.“²⁶

Tak jako v povídce Vergy, je i tady útes, který je přirovnáván k tváři Ježíše z Nazaretu. Ježíš je nazván skálou, která je pevná, stabilní a člověk se o ni může opřít. Pokud člověk zůstane Ježíši věrný, může zažít krásu a prospěšnost od Boha. Jen ti, co zůstanou

²⁵ www.avvenire.it, Marco Pozza, ze dne 28.9.12

²⁶ Vlastní překlad článku www.avvenire.it. Marco Pozza, ze dne 28.9.12

přilepení na útesu, se vyhnou tomu, že svět jako dravá ryba poskvrní tuto krásu. Podle mě každý z nás potřebujeme mít ve svém životě tuto skálu.

Takto je definice popsána ve zkrácené formě na internetovém portálu Wikipedie:

„L'ideale dell'Ostrica si basa sulla convinzione che per coloro che appartengono alla fascia dei deboli è necessario rimanere legati ai valori della famiglia, al lavoro, alle tradizioni ataviche, per evitare che il mondo, cioè il "pesce vorace", li divorì.“²⁷

„Teorie ústřice“ se zakládá na přesvědčení těch, kteří jsou součástí chudých vrstev, že je nutné zůstat spojeni s hodnotami rodiny, práce, zděděných tradic, aby je svět, tudíž „dravá ryba“ nezhltnul.“²⁸

Verga se často vrací k tématům pouta na rodinu, rodinného krbu a domova. Zdá se tedy, že pro Vergu je rodinné dobro tou nejvyšší hodnotou. A to je taky hlavním smyslem „teorie ústřice“. Pokud se ústřice odtrhne od útesu zemře, stejně tak, jako když se někdo oddělí od rodiny, ocitne se v nesnázích a nečeká ho nic dobrého.

Jaký ideál může tedy mít ústřice? Přece jistotu. Jistota, která je také první a základní potřebou po potřebách přirozených, které mají uspokojit lidskou bytost.

Takto nám přibližuje „teorii ústřice“ zajímavý článek „*Morale dell'ostrica? No grazie!*“ uveřejněného na stránkách institutu ITC Paola Dagomariho z Prata:

„MORALE DELL'OSTRICA? NO GRAZIE!!! E' ormai noto che il celebre scrittore di romanzi veristi Giovanni Verga ha una particolare concezione della vita che caratterizza notevolmente l'andamento dei fatti all'interno dei racconti; è la cosiddetta morale dell'ostrica. Ma cos'è in realtà questa "sconosciuta"? Come appena detto la morale dell'ostrica è un particolare modo di concepire la vita, caratterizzato dal pessimismo e dalla rovina per l'uomo che prova a tentare la fortuna. Più

²⁷ [www.wikipedia.it/ideale dell' ostrica](http://www.wikipedia.it/ideale%20dell%27ostrica)

²⁸ Vlastní překlad – www.wikipedia.it

semplicemente possiamo dire che questa teoria si basa su una concezione verghiana della vita che sostiene che l'uomo che abbandona la sua condizione stabile, per cercarne una migliore e più vantaggiosa, è destinato alla rovina e a divenire un vinto della società. Si chiama quindi morale dell'ostrica perché richiama proprio all'esempio di un'ostrica, che finché è attaccata al suo scoglio mantiene una posizione stabile e non teme intemperie, ma dal momento che si stacca da esso, diviene "schiava" del mare, che potrà sbatterla in su e in giù fino a portarla alla morte. Non c'è quindi dubbio su quanto il pessimismo caratterizza le idee di Verga e conseguentemente i fatti da lui narrati. Secondo lo scrittore non bisogna quindi cercare una posizione sociale migliore e bisogna accontentarci di quello che siamo, limitandoci alle nostre solite mansioni, senza cercarne altre. Sorge a questo punto spontanea una domanda: se non c'è tentativo di andare avanti, se non c'è ricerca di condizioni migliori e se non c'è tentativo di cambiamento, come fanno ad esserci sviluppo e progresso? La risposta è semplice; non ci sono. Immaginatevi adesso come sarebbe il mondo se non ci fosse stato progresso. Ecco come lo vedrei io: lavoreremmo tutti nei campi, niente industrie, niente macchine, poche strutture, niente alfabetizzazione, niente diritti e chi più ne ha più ne metta. Ma questa situazione appena descritta, anche se forse non ce ne rendiamo conto, presenterebbe già un buon punto di sviluppo. Se eliminiamo del tutto il progresso umano, potremmo ritrovarci ancora all'età della pietra; forse saremmo tutti scimmie. Un mondo senza tentativo di sviluppo è un mondo primitivo. E' vero, in alcuni casi il troppo sviluppo ha portato a delle situazioni bruttissime (vedi la disoccupazione tecnologica, ossia il licenziamento di numerosi lavoratori per sostituirli con macchine), ma in altri ci ha offerto dei grandissimi vantaggi. Provate a pensare alla medicina. Un tempo si moriva anche di un semplice raffreddore, la mortalità infantile era elevata, la vita molto precaria. Adesso non più; il tutto è ormai, nella maggior parte dei casi, risolto. Ma riprendiamo adesso il discorso del pessimismo verghiano. Secondo voi, una vita fatta di pessimismo è forse una vita tranquilla? E' forse una vita sicura? Penso che la risposta sia no. A parer mio un'esistenza caratterizzata dal pessimismo è sicuramente un'esistenza fatta di continue ed inutili preoccupazioni, che ci fanno soffrire, star male. Voglio prendere in considerazione l'esempio più banale che mi viene in mente. Uno scolaro che affronta un compito in classe convinto di poter far bene, avrà le stesse insicurezze di uno scolaro che lo affronta scoraggiato e pieno di paura? Io

quindi dico no ad una vita chiusa nella paura e senza tentativo di miglioramento e di progresso. Bisogna saper sfruttare bene le occasioni che ci vengono offerte, senza egoismo e senza mai scordarci del prossimo. Con questo non sto dicendo che bisogna essere tutti ottimisti, voglio solo denunciare il male psicologico che il pessimismo reca alle persone. Un equilibrio, ecco qual è la migliore soluzione, perché se da una parte questo già mille volte rammentato pessimismo ci rende infelici, dall'altra anche il troppo ottimismo può ferirci con sogni illusori che non si realizzeranno mai. Non esistono vinti della società perché ogni uomo, povero o ricco che sia, ha ed avrà sempre dei valori, che lo caratterizzano e che nessuno potrà mai portargli via. Secondo me l'ormai famosa teoria dell'ostrica presenta aspetti molto sbagliati, ma attenzione, in alcuni casi può rivelarsi un ottimo consiglio, perché non bisogna mai dimenticare che chi troppo vuole nulla stringe.“²⁹.

„Je už známé, že populární spisovatel veristických románů Giovanni Verga má tento zvláštní koncept života, který je znakem, co v jeho povídkách stojí za povšimnutí: jedná se o tzv. teorii ústřice. Ale co ve skutečnosti znamená tato neznámá? Jak, jsme řekli, je to zvláštní způsob pojetí života, jehož znakem je pesimismus a zničení člověka, který pokouší štěstí. Zjednodušeně můžeme říct, že tato teorie má základ ve Vergově pojetí života, který přiznává, že člověk, který opustí své sociální a stabilní místo, aby pak našel lepší a výhodnější podmínky, je určený k záhubě a ve společnosti se stane „poraženým“. Proto se tato teorie nazývá mravním ponaučením ústřice, protože dokud je ústřice přilepená na svém útesu, uchovává si svou stabilní pozici a nemá obavu z nepříznivého počasí, ale od chvíle, kdy se od útesu odlepí, stane se „otrokem“ moře, které jí může vymrstit jednou nahoru a podruhé dolů nebo ji přivést až ke smrti. Není tedy pochyb, kolik pesimismu charakterizuje ideu Vergy a následně skutečnosti, o kterých vypráví. Podle Vergy tedy není potřeba hledat lepší postavení ve společnosti a je vhodné se uspokojit s tím, co jsme a omezit se na ty naše obvyklé povinnosti bez toho, aniž bychom hledali jiné alternativy. Z toho vyplývá otázka: jestliže není snaha jít dopředu, jestli není úsilí o lepší podmínky a pokud není snaha o změnu, je tam možnost nějakého vývoje nebo pokroku? Odpověď je jednoduchá, žádný pokrok ani vývoj tam není. Teď si představte, jaký by byl svět, kdyby v něm nebyl žádný pokrok. Takto to vidím já: všichni bychom obdělávali pole, nebyl by žádný průmysl, stroje, málo staveb, nebyla by gramotnost, žádná práva a ten kdo by měl více práv, ještě většího práva by se mu

²⁹ <http://www.toscana.lafragola.kataweb.it>, Institut ITC Paola Dagomariho z Prata

dostávalo. Ale tato situace, kterou jsme právě popsali, i když si to možná neuvědomujeme, by už představovala dobrý začátek vývoje. Jestliže úplně vyloučíme možnost lidského pokroku, mohli bychom se ocitnout zpátky v době kamenné a byli bychom stále jako opice.

Svět bez snahy o pokrok je světem primitivním. Je pravdou, že v některých případech příliš pokroku znamenalo dostat se do opravdu hrozivých situací (např. technologická nezaměstnanost, tzn. výpověď mnohých pracovníků z důvodu nahrazení strojní technikou), ale jinak další pokrok přinesl opravdu nemalé výhody. Zkuste se zamyslet nad oborem medicíny. Dříve se umíralo i na banální chřipku, novorozenecká úmrtnost byla vysoká a život velmi nejistý. Teď se to už změnilo: všechno je už ve většině případů vyřešeno. Ale teď se znovu vraťme k Vergově pesimismu. Je podle vás život plný pesimismu životem klidným? Nebo snad je to život v jistotě? Myslím, že odpověď zní ne. Dle mého názoru je existence vyznačující se pesimismem určitě životem plným neustálých a marných obav, díky kterým se trápíme a ubližuje nám to. Chtěl bych vzít v úvahu jeden banální případ, který mně napadá. Žák, který se snaží ve třídě o vypočítání příkladu a je přesvědčen, že ho udělá dobře bude mít stejné nejistoty jiného žáka, který tento příklad počítá už sklíčený a plný strachu? Takže já jsem proti životu, který je plný strachu a je bez úsilí o jeho zlepšení a pokrok. Musíme dobře využít příležitostí, které se nám nabízejí, a to bez egoismu a bez zapomnění na druhé.

Tímto nechci říct, že je nutné, abychom byli všichni optimisté, chci jen odsoudit psychologickou újmu, kterou pesimismus způsobuje lidem. Rovnováha je tím nejlepším řešením, protože pokud nás na jednu stranu tento už tisíckrát připomínaný pesimismus dělá nešťastnými, na druhou stranu přílišný optimismus nás může zranit jeho klamavým snem, který se nikdy neuskuteční. Ve společnosti neexistují poražení, protože každý člověk, ať chudý nebo bohatý má a bude mít stále hodnoty, které ho charakterizují a nikdo mu je nevezme. Podle mě „teorie ústřice“ představuje stanovisko dost mylné, ale pozor, v některých případech se může stát výbornou radou, protože nikdy se nemá zapomínat na rčení: kdo chce příliš, nemá nic.“³⁰

³⁰ Vlastní překlad článku z institutu ITC Paola Dagomariho z Prata - www.toscana.lafragola.kataweb.it

4 Analýza vybraných Vergových děl

4.1 Fantasticheria

Jedná se o povídku ze sbírky *Vita dei campi*, která byla publikována 24. srpna r. 1879 v týdeníku „*Fanfulla della Domenica*.“ Celá sbírka pak byla publikována v r. 1880 nakladatelstvím Treves.³¹

Můžeme tvrdit, že tato povídka má důležitou funkci z hlediska představení témat a ideálů verismu, jako je například technika nezúčastněnosti, víra v rodinu a především Vergova „teorie ústřice“. Touto povídkou Verga dělá pomyslnou čáru za svými aktuálními tématy z předchozí literární tvorby. Zároveň zde předpovídá příběh rybářské rodiny z románu *Malavoglia*, který Verga má zatím pouze ve své mysli.

Jak napovídá název *Fantasticheria*, (snění) není to opravdový příběh, ale jen sen.

Incipit:

„Una volta, mentre il treno passava vicino ad Aci Trezza, voi, affacciandovi allo sportello del vagone, esclamaste: «Vorrei starci un mese laggiu'!». Noi vi ritornammo e vi passammo non un mese, ma quarantott'ore; i terrazzani che spalancavano gli occhi vedendo i vostri grossi bauli avranno creduto che ci sareste rimasta un par d'anni. La mattina del terzo giorno, stanca di vedere eternamente del verde e dell'azzurro, e di contare i carri che passavano per via, eravate alla stazione e, gingillandovi impaziente colla catenella della vostra boccettina da odore, allungavate il collo per scorgere un convoglio che non spuntava mai. In quelle quarantott'ore facemmo tutto ciò che si può fare ad Aci Trezza: passeggiammo nella polvere della strada e ci arrampicammo sugli scogli; col pretesto di imparare a remare vi faceste sotto il guanto delle bollicine che rubavano i baci; passammo sul mare una notte romanticissima, gettando le reti tanto per far qualche cosa che a' barcaiuoli potesse parer meritevole di buscarsi dei reumatismi; e l'alba ci sorprese in cima al faraglione - un'alba modesta e pallida, che ho ancora dinanzi agli occhi, striata da larghi riflessi violetti, sul mare di un verde cupo, raccolta come una carezza

³¹ SPERA, Francesco, CONSOLO, Vincenzo: *Giovanni Verga novelle, Fantasticheria*, str. 103

su quel gruppetto di casuccie che dormivano quasi raggomitolate sulla riva, mentre in cima allo scoglio, sul cielo trasparente e profondo, si stampava netta la vostra figurina, colle linee sapienti che vi metteva la vostra sarta, e il profilo fine ed elegante che ci mettevate voi. - Avevate un vestitino grigio che sembrava fatto apposto per intonare coi colori dell'alba. - Un bel quadretto davvero! E si indovinava che lo sapeste anche voi dal modo in cui voi modellaste nel vostro scialletto, e sorrideste coi grandi occhioni sbarrati e stanchi a quello strano spettacolo, e quell'altra stranezza di trovarvici anche voi presente.³²

„Jednou, když vlak projížděl kolem Aci Trezzy, Vy jste se vyklonila z okénka vlaku a prohlásila jste: „chtěla bych tam strávit celý měsíc!“ My jsme se tam vrátili a strávili jsme tam ne jeden měsíc, ale čtyřicet osm hodin, místní otevírali oči dokořán, když viděli Vaše velká zavazadla a věřili, že tam strávíte několik let. Třetí den ráno, unavená vidět kolem sebe věčně zelenou nebo azurovou barvu a unavená počítáním povozů, které projížděly cestou, jste byla na nádraží a zabýjela jste netrpělivě čas s lahvičkou parfému na řetízku, natahovala jste krk, jestli nespátříte konvoj, který se stále neobjevoval. V těchto čtyřicet osmi hodinách jsme dělali všechno, co se dá dělat v Aci Trezze: procházeli jsme se v prachu cesty a drápali jsme se po útesech. Pod záminkou naučit se veslovat jste svými rukavičkami dělala bublinky, které nám kradli polibky a my jsme na moři prožili velmi romantickou noc, házeli jsme sítě do vody jen proto, abychom dělali něco, co převozníkům mohlo zdát záslužným, abychom dostali revma a za svítání nás překvapila výška skalnatého útesu svým skromným a nevýrazným úsvitem, úsvitem, který mám ještě před očima s širokými nafialovělými pruhy odlesků na temně zeleném moři, úsvit posbíraný jako něžný dotyk na skupince domků, které jakoby spaly stočené do klubíčka na břehu moře. Na vrcholku útesu v průzračném a hlubokém nebi se tiskla Vaše jasná postavička se přesnými obrysy, které Vám dala Vaše švadlena společně s Vaším jemným a elegantním profilem. Měla jste na sobě šedivé šaty, které jako by byly stvořené proto, aby ladily s barvami úsvitu. Opravdu krásný obrázek! A šlo uhádnout, že jste to věděla i Vy podle způsobu, jakým jste si urovnávala Váš šátek a usmívala jste se těma Vašima velkýma vytřeštěnýma a

³² SPERA, Francesco, CONSOLO, Vincenzo: *Giovanni Verga novelle, Fantasticherie*, incipit, str.

unavenýma očima, to zvláštní divadlo a ta další zvláštnost, že tam jste přítomna i Vy.“

33

Fantasticheria není povídkou v pravém slova smyslu, ale ve skutečnosti má formu dlouhého dopisu, ve kterém neznámý vypravěč popisuje několik strávených dnů v rybářské vesnici na východním pobřeží Sicílie ve společnosti elegantní dámy z vysoké společnosti. Zdá se, že tento vypravěč se shoduje s postavou samotného Vergy. Tato dáma, která pochází ze severu a jejíž identita nám není známá, je s vypravěčem zřejmě v nějakém citovém vztahu. Je symbolem světa rafinované aristokracie a smetánky s jeho dobrodružstvími a výjimečnými ultra romantickými pocity, světa, který Vergu ovlivnil a okouznil v jeho první fázi života. Proti tomu stojí svět podřízených, ze společnosti vyloučených chudých lidí, kteří žijí bídým životem, ale zároveň také opravdovějším, protože je založený na statečné odevzdanosti či smíření, na hrdinské tvrdohlavosti boje proti osudu, na pravdě a posvátnosti nefalšovaných citů, na společenských konvencích, na utrpení a na opravdových slzách.

Nejdříve je tato dáma tím prostým životem rybářů okouzlena, ale už po dvou dnech je znuděná a odjíždí. Nechápe, jak tady někdo může žít celý život. Odpověď Vergy vlastně předvídá nový román *I Malavoglia*. Ve *Fantasticherii* Verga potvrzuje, že vztahy uvnitř společnosti mají tutéž stabilitu jako přirozené jevy a pro člověka je nemožné, aby něco změnil, a to ani jako jednotlivec ani jako skupina lidí uvnitř společnosti. Jedinou možností je přijmout řád věcí tak, jak jsou.

Text povídky můžeme rozdělit na tři části. V první části si autor představuje, že se obrací na přítelkyni ze světa smetánky, která po se po dvou dnech rozhodne odjet, protože je znuděná jednotvárností tohoto života. V druhé části autor potvrzuje neslučitelnost dvou světů (populární život dámy na vysoké úrovni) a kritickým tónem vysvětluje, že ve skutečnosti život těchto chudých lidí není bez citů, ale je plný hodnot a že k pochopení tohoto světa je nutná regrese, což znamená přiblížit se těmto lidem tím, že se ponížíme na jejich úroveň. Verga také vyjadřuje naději, že román, který zrovna píše, může vyvolat opravdu velký zájem. Ve třetí části se mluví o smrti jednoho z protagonistů, který je součástí rodiny Malavoglia. Verga popisuje některé hlavní osoby románu, které spolu s neznámou dámou poznali během dvoudenního pobytu v Aci Trezze. Nejříve paní Menu (Filomenu), které dá paní almužnu tím, že si od ní koupí pomeranče vystavené na pultu před vchodem, starého děda Malavoglia,

³³ Vlastní překlad, SPERA, Francesco, CONSOLO, Vincenzo: *Giovanni Verga novelle, Fantasticheria*, str. 103,104

který kormidluje jejich bárku a zrovna v těchto dnech zemřel v městské nemocnici. Je známý jako padron 'Ntoni. Nebo je tam dívka, která vykukovala za květináči s bazalkou, snila o své budoucnosti a která se jmenuje Lia. Dále Luca, který jako první zemře jako pravý námořník v bitvě u Lissy nebo jejich otec Bastianazzo, který se utopí na rozbouřeném moři. „Nejlepší“ osud potkal vnuka 'Ntoniho, který skončil ve věznici v Pantellerii.

Verga si je vědom skutečnosti, že svět, do kterého patří tato vrstva chudých lidí, se nikdy nemůže změnit. Obyvatelé vesničky Aci Trezza jsou tedy popisováni pomocí metafor a přirovnává je k ústřicím nebo mravencům. „Teorie ústřice“ tkví ve víře v rodinu, v silném poutu k místu, kde se lidé narodili. Vesničané se chovají jako ústřice, jsou přilepení jeden na druhého, drží se svého útesu, a tak mohou odolat krutosti vln, i proto, že jsou těsně u sebe. Tak trochu to připomíná heslo, že v jednotě je síla. Odlepení jedné ústřice z útesu může znamenat nebezpečí i pro ostatní. Navíc, když se jedna ústřice odlepí, nemůže se už znovu vrátit na stejné místo a není možné, aby žila samostatně.

Můžeme pomyslet na špatný konec hlavních představitelů jiných Vergových příběhů jako *Cavalleria rusticana*, kde Turiddu se vrací z vojenského výcviku a zjistí, že jeho milá už připravuje svatbu s jiným. Stejný princip je také v románu *Malavoglia*, kde mladý vnuk 'Ntoni, který se nachází také kvůli vojenské povinnosti v Neapoli, se po návratu domů změní v naprosto nepřizpůsobivého člověka.

Někdy se jednotlivé osoby v díle Vergy vzdalují od svého „útesu“ ze své vlastní vůle v naději, že najdou štěstí nebo si polepší, ale to jim nakonec nebude dopřáno.

Pouto a soudržnost ve vztahu ke svým lidem nebo své rodině má velkou důležitost až do té míry, že ho můžeme označit za „svaté“.

Dalším přirovnáním jsou mravenci. Společnost této rybářské vesničky je uspořádána podle přesného řádu a má svou strukturu, podobnou, jakou má společenství mravenců, kteří spolupracují a chovají se na základě toho, jaká role byla jednotlivému mravenci udělena. Abychom mohli pochopit jejich systém, je nutné zapomenout chvíli na sebe a představit si, jak i my dodržujeme jejich pravidla a zmenšíme se tak, jako kdybychom byli mravenci.

Hlavním tématem povídky je tedy nekonečná vzdálenost mezi životem vysoké společnosti a životem chudých vrstev lidí na Sicílii, věrnost rybářů z Aci Trezzy a jejich starobylé tradice, jejich touha po zlepšení a kontrast, který z toho vyvstane nebo záměr pozorovat toto všechno, když se zmenšíte.

Když si znovu pročteme stránky *Fantasticherie* můžeme si všimnout tónů dojemné arkádie, determinismu, pozdní romantiky, doktríny přizpůsobení nebo počátečního obrazu *struggle of life* (boje o přežití).

Ale původ této teorie vycházející z přírody je staršího data, než jsou teorie autorů, jako byl Comte, Darwin, Taine nebo Claude Bernard. Idea přírody jako identita, opakování, ta potřeba se bez odvolání shromažďovala v leopardiho mýtu vzdálenosti, nezájmu a lhostejnosti vůči zbytečným snahám sociálního světa.

Jen málo textů nám může vysvětlit význam povídky *Fantasticheria* lépe než Leopardiho báseň *Ginestra* (Kručinka): ideál ústřice je vlastně stejný jako ideál kručinky, jen přenesený ze světa flory do světa fauny.³⁴

4.2 Malavoglia

Román *Malavoglia* vychází v r. 1881 v nakladatelství Treves.

„...bisogna farsi piccini anche noi, chiudere tutto l'orizzonte fra due zolle, e guardare col microscopio le piccole cause che fanno battere i piccoli cuori.“

„...je potřeba, abychom se i my stali malinkými, abychom uzavřeli celý obzor mezi dvě zemské desky a pozorovali mikroskopem ty malé drobné události, které nechávají tlouct ta malá srdce.“

Tak Verga v povídce *Fantasticheria* vysvětluje důvod, proč nám chce vyprávět příběh „malých“, příběh rybářské rodiny Toscano, přezdívané Malavoglia, kteří žijí v jedné malé vesničce na východním pobřeží Sicílie v osmdesátých letech 19. století. Ale tento román je také příběhem celé této vesnice Aci Trezza, protože jsou to právě její obyvatelé, pojmenovaní různými přezdívkami (např. Campana di legno – Dřevěný zvon, Vespa – Vosa, Piedipapera – Husí noha), kteří vyprávějí nebo komentují každou událost nebo chování obyvatelů Aci Trezzy.

³⁴ MAZZACURATI, Giancarlo. *Stagione dell'apocalisse*, str. 50, 51

Současně s tímto příběhem se odehrávají i skutečné dějiny: rakouské vojsko vítězí v námořní bitvě u Lissy r. 1866, je zavedena povinná vojenská služba, daň z mleté pšenice a obilí, probíhá industrializace a transformace měst. Lidem jsou cizí rozhodnutí státu, který neumí nebo nechce zastupovat lid, který tento stát tvoří. Lidé vidí stát pouze jako výběrčí daní, jako toho, který bere všechno pryč (v tu dobu byla povinná vojna na 5 let).³⁵

Jedná se o první z edice pěti románů nazvané „*Ciclo dei Vinti*“ (Cyklus poražených), kam patří román *Mastro-don Gesualdo*, a nedokončené *La duchessa di Leyra*. *L'onorevole Scipioni* a *L'uomo di lusso* ani psát nezačal.

I Malavoglia je prvním Vergovým románem typicky veristického rázu a zároveň je jeho nejznámější román. Po jeho vydání mělo dílo u čtenářů slabý ohlas.

Román byl přeložen do českého jazyka paní Ninou Tučkovou pod názvem *Dům u mišpule* a dočkal se několika vydání (první vydání z r. 1955 Státní nakladatelství krásné literatury a umění).

Verga nechce vyzdvihnout kulturu ani krásy svého regionu, ale chce představit typickou rodinu této doby, která žije v oblasti, kde žil i samotný autor, je to rodina, která je oddaná tradici, cti a úcty ke starší generaci.

Název *Malavoglia* je antifrází. Význam slova *Malavoglia* jsou ti, co nechtějí a nemají chuť nic dělat. Ve skutečnosti je ale rodina *Malavoglia* opravdovými pracanty.

Incipit:

„Un tempo i Malavoglia erano stati numerosi come sassi della strada vecchia di Trezza, ce n'erano persino a Ognina, e ad Aci Castello, tutti buona e brava gente di mare, proprio all'opposto di quel che sembrava dal nomignolo, come dev'essere. Veramente nel libro della parrocchia si chiamavano Toscano, ma questo non voleva dir nulla, poiché da che il mondo era mondo, all'Ognina, a Trezza e ad Aci Castello, li avevano sempre conosciuti per Malavoglia, di padre in figlio, che avevano sempre avuto delle barche sull'acqua, e delle tegole al sole. Adesso a Trezza non rimanevano che i Malavoglia di padron 'Ntoni, quelli della casa del nespolo, e della Provvidenza ch'era ammarrata sul greto, sotto il lavatoio, accanto alla Concetta dello zio Cola, e alla paranza di padron Fortunato.

Le burrasche che avevano disperso di qua e di là gli altri Malavoglia, erano passate senza far gran danno sulla casa del nespolo e sulla barca ammarrata sotto il lavatoio;

³⁵ Giovanni VERGA: *I Malavoglia*, str. 5

e padron 'Ntoni, per spiegare il miracolo, soleva dire, mostrando il pugno chiuso – un pugno che sembracva fatto di legno di noce – Per menare il remo bisogna che le cinque dita s'aiutino l'un l'altro.“³⁶

„Malavogliu bývalo kdysi jako kamení na staré trezzské silnici: našel jsi je až v Ognině a v Aci Castellu, všichni řádní a dobří rybáři, pravý opak svého jména. V matrice byli sice zapsáni pod jménem Toscanové, ale to nic neznamenal, protože co svět světem stál, od Ogniny k Trezze a k Aci Castellu je každý znal jen jako Malavogliovy, kteří od otce po syna měli všichni bárky na vodě a došky na slunci. Ted' v Trezze zbyli už jen Malavogliovi od otce 'Ntoniho, majitele domu u mišpule a Prozřetelnosti, která kotvila na písčíně pod bělidlem vedle Concetty strýce Coly a v sousedství bárky otce Fortunata.

Bouře, které rozprášily Malavogliovy do všech koutů kraje, neohrožily nijak vážně dům u mišpule ani bárku pod bělidlem: a otec 'Ntoni, aby vysvětlil ten zázrak, rád říkával, ukazuje zaťatou pěst, tvrdou pěst jako z ořechového dřeva: „K veslování je třeba, aby si všech pět prstů navzájem pomáhalo.“³⁷

Román je rozdělen na 15 kapitol, které jsou různě dlouhé. Můžeme je rozdělit do dvou hlavních částí, kde v první části románu je hlavním představitelem padron 'Ntoni a v druhé polovině je hlavním představitelem mladý vnuk 'Ntoni.

Nejdříve jsou popsáni hlavní představitelé. Děj se odehrává v období hned po sjednocení Itálie v r. 1861, a to přibližně od r. 1863 do r. 1878.

V románu se vypráví příběh rybářské rodiny Toscanových, která je ve vesnici známá jako Malavogliovi. Těmto lidem nechybí chuť do práce, jsou popisováni jako „*buona e brava gente di mare*“ (dobří a poctiví lidé od moře). Rodina Malavogliu žije v malé vesničce Aci Trezza, která se nachází jen pár kilometrů od Katánie na Sicílii.

Hlavními představiteli jsou děd, padron 'Ntoni, což je zkratka jména Antonio. Ten je hlavou rodiny, má selský rozum a všichni k němu mají úctu.

Jeho syn se jmenuje Bastianazzo, je velký a silný, ale je podřízený svému otci 'Ntonimu. Snacha 'Ntoniho se jmenuje Maruzza, všichni jí říkají „Longa“ (Dlouhá), i když

³⁶ VERGA, Giovanni: *I Malavoglia*, str. 19

³⁷ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, překlad Nina Tučková, Praha, r. 1963, str. 7

má ve skutečnosti malou postavu. Dál rodinu tvoří vnuci 'Ntoni, Luca, Alessi a vnučky Mena (zkrácené jméno Filomena) a Lia (zkrácené jméno Rosalia).

Verga představuje chudou, ale jednotnou rodinu, rodinu, která drží při sobě. Hlavním bodem je padron 'Ntoni.

Rodina Malavogliů vlastní „*la casa del nespolo*“ (dům u mišpule), kde všichni bydlí a rybářskou bárku „*Provvidenza*“ (Prozřetelnost). Jak dům, tak i bárka představují symbol jednotné rodiny včetně morálních a citových hodnot, které mezi sebou vytvářejí pevné pouto, stejně tak jako prsty na ruce, které tvoří pěst, tak jak tvrdí na začátku románu otec 'Ntoni.

„Gli uomini son fatti come le dita della mano: il dito grosso deve far da dito grosso, e il dito piccolo deve far da dito piccolo.“³⁸

„Lidé jsou jako prsty u ruky, velký prst musí dělat za velký, malý za malý.“³⁹

Strom mišpule má v románu funkci tichého komentátora, ať už jako část celého symbolického systému vytvořeného domem u mišpule nebo jako sbor bez hlasu, kterému zůstala moc vydávat metaforická svědectví, zprávy nebo snad předpovědi prostřednictvím změny světla nebo ročního období. Ochablé listy mišpule poddajné větru v mysli padrona 'Ntoniho fungují jako analogický symbol touhy Bastianazza, tak jako o něco později jsou stejné listy symbolem zatím jednotné rodiny, která je teď narušená nebo je v ohrožení. Tento obraz stromu má mnohem bohatší sémantický význam, když padron 'Ntoni říká, že ty větrem rozptýlené listy značí jakousi předtuchu, co se týče osudu rodiny a její brzký rozpad.⁴⁰

Padron 'Ntoni vládne celé rodině svou moudrostí a čestností patriarchy. Mladý 'Ntoni, nejstarší ze všech vnuků, je jediným, kdo může pomoci s finančním zajištěním rodiny.

Řád rodiny je narušen, když vnuk 'Ntoni dostane povolání na vojnu a musí opustit rodinu. Tahle událost připraví rodinu o životní a pracovní sílu.

Padron 'Ntoni chce zlepšit ekonomickou situaci rodiny a také zajistit věno Meně, a tak vymyslí skvělý obchod: na úvěr od lichváře strýce Crocifissa (nazývaného také Dřevěný

³⁸ VERGA, Giovanni: *I Malavoglia*, str. 19, 20

³⁹ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, překlad: Nina Tučková, str. 7

⁴⁰ MAZZACURATI, Giancarlo. *Stagione dell'apocalisse.*, str. 31

zvon) nakoupí „*lupini*“ (boby). Malavoglioovi naloží do bárky Provvidenza boby, aby je pak mohli dále prodat v Ripostu a získat za ně nějaké peníze.

*„Adesso tutti vogliono fare i negozianti, per arricchire! Diceva padron Fortunato Cipolla stringendosi nelle spalle, e poi quando hanno perso la mula vanno cercando la cavezza“.*⁴¹

„Ted’ chce každý obchodovat, aby zbohatl,“ řekl padron Fortunato Cipolla a pokrčil rameny, „a pak, když ztratí mulu, shání ohlávku.“⁴²

Bastianazzo a jeho pomocník Menico připravili náklad bobů. Bárka Provvidenza odplouvá. Lékárník don Franco, vikář don Gianmaria, maestro Silvestro nebo paní Zuppidda a další obyvatelé Aci Trezzy s padronem ’Ntoni hovoří na schůdkách kostela, zatímco čekají na nějaké zprávy týkající se nákladu bobů. Kdyby náklad dorazil tam, kam má, vnučka Mena by měla na věno a mohla by se vdát za bohatého Brasi Cipollu, i když je tajně zamilovaná do chudého vozky kmotra Alfia Moscy. V domě u mišpule Longa klevetí se sousedkami o Meně a také šíří klepy o dalších obyvatelích Aci Trezzy.

V noci se prožene bouře. Všichni ve vesnici myslí na člun s nákladem bobů. I když všichni rodinu Malavogliů v krčmě u Mariangely Santuzzy kritizují, po nějaké chvíli se sejdou v kostele a modlí se tam. Zio Crocifisso chce, aby padron ’Ntoni před svědky potvrdil, že boby si vzal na úvěr. Mezitím jsou všichni z rodiny Malavogliů na pokraji zoufalství. Hlavně Longa, manželka Bastianazza. Potopení bárky Provvidenza je vyprávěno nepřímou, prostřednictvím hlasu a reakcí tohoto lidu.

Přešly tři dny, zprávy žádné a už je skoro jasné i v Aci Trezze, že bárka Provvidenza společně s nákladem bobů i s posádkou se utopili. Při památné slavnosti na počest Bastianazza se všichni zajímají o neštěstí rodiny Malavogliů. Každý má co říct ohledně jejich situace. A Malavoglioovi se teď kvůli smrti Bastianazza, zaplacení utopených bobů strýci Crocifissovi, Meny na vdávání a špatné roční úrody kvůli vytrvalému suchu nacházejí opravdu ve velkých ekonomických obtížích. Z pánů se najednou stávají chudáci.

Vozka kmotr Alfio Mosca poví Meně, že slyšel, že rodina Malavogliů ji chce kvůli svým finančním problémům vdát za Brasi Cipollu, syna padrona Fortunata, který vlastní

⁴¹ VERGA, Giovanni, *I malavoglia*, str. 49

⁴² VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, str. 27

bárky, propusti a vinice. Mezitím je nalezena na pláži bárka Provvidenza. Bárka je celá zničená, ale Malavoglioovi ji chtějí opravit. 'Ntoni dokáže získat z vězení propustku a vrací se domů.

Zanedlouho se bratr Luca rozhodne odjet na vojenskou službu namísto bratra 'Ntoniho.

'Ntoni, který je zpátky v Aci Trezze, přišel, aby finančně podpořil rodinu. Zjistí, že Sara od kmotry Tuddy, dívka, kterou dříve miloval, se vdala za jednoho bohatého vdovce.

'Ntoni se v jedné chvíli cítí šťastný, že je doma:

„Ah! Esclamó stirandosi le braccia. È una bella cosa tornare a casa sua. Questa marina qui mi conosce“. Già padron 'Ntoni diceva sempre che un pesce fuori dell'acqua non sa starci, e chi è nato pesce, il mare l'aspetta.“⁴³

„Ah! Zvolal, rozpřahuje paže. „Je to přece jenom radost vrátit se domů! Tohle moře mně dobře zná.“ Však otec 'Ntoni vždycky říkal, že ryba bez vody nevydrží a rybář moře nezradí.⁴⁴

Všichni Malavoglioovi mezitím začnou pracovat, aby snížili dluh, který byl prozatím odložen. Aby si strýc Crocifisso neznepřátelil celou vesnici, předstírá, že dluh postoupil Tinovi Piedipaperovi. Malavoglioovi, teď těžce pracují, snaží se opravit ztráty na bárce, ale pokud dluh nezaplatí, tak strýc Crocifisso si bude moct vzít bárku Provvidenzu i rodný dům u mišpule. Nicméně jeden právník z města, na něhož se Malavoglioovi obrátili, jim potvrdil, že lichvářovi nic nedluží, protože nejsou žádné dokumenty, které by potvrzovaly tento úvěr. A že dům je součástí věna (takže nemůže být vyvlastněn). Ale čestnost padrona 'Ntoniho, který chce dodržet dané slovo, to nedovolí. Longa, přesvědčená Donem Silvestrem, který 'Ntoniho nesnáší kvůli citovým záležitostem, se nakonec vzdá věna.

Vnuk Luca je ve vojenské službě. Mezitím je bárka Provvidenza konečně opravena kmotrem Zuppiddu, a tak konečně může znovu vyjet. Malavoglioovi doufají, že bude dobrý výlov, získají nějaké peníze a že nebudou muset dům prodat. Zdá se také, že Mena se v klidu může vdát za bohatého Brasi Cipollu. 'Ntoni, který má roztržku s Piedipaperou kvůli nesplacenému dluhu, se chce oženit s Barbarou Zuppiddou, ale padron 'Ntoni mu to nedovolí.

⁴³ VERGA, Giovanni, *I malavoglia*, str. 82

⁴⁴ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, str. 50

Jednak proto, že rodina se teď nachází v ekonomických problémech a také proto, že první se musí vdát Mena. Ve vesnici se zatím lid bouří proti vedení, a to především proti Don Silvestrovi kvůli zvýšení daně z ceny soli.

Mena ví, že do splacení celého dluhu chybí už málo, a pak se bude muset vdát za Brasi Cipollu. Ona ale miluje kmotra Alfia Moscu, který předtím, než odjede za prací do Bicoccy, kde zrovna zuří malárie, jí vyzná lásku. Další nápadníci Barbary Zuppiddy don Michele a Vanni Pizzuto se rozhodnou spolčit proti 'Ntonimu. Ale jak Barbara, tak 'Ntoni sní o tom, že spolu utečou a pak se zasnoubí. Rodina Malavogliů zorganizuje setkání mezi Menou a Brasi Cipollou. Ten má o Menu zájem, zatímco ona je viditelně smutná.

Během svatebních příprav se do vesnice donese zpráva, že jedna italská loď se potopila při bitvě u Lissy. V následujících dnech se Luca neozývá, a to nevěští nic dobrého. Rodina Malavogliů se dostaví do přístavního úřadu a zjistí, že Luca opravdu zahynul v bitvě u Lissy. Padron 'Ntoni se ještě snaží oddálit splacení dluhu, ale Piedipapera to odmítá. Malavoglioovi tak musejí přenechat dům u mišpule a odstěhovat se do starého řezníkovy domu v Černé ulici, který si pronajali. Malavoglioovi se teď neodvážejí ukázat na ulici, ani v neděli v kostele a chodí na mši až do Aci Castella. Nikdo je už nezdraví a říká se, že po nich neštěkne už ani pes. Padron Cipolla zruší zasnuby syna Brasiho s Menou a také 'Ntoni ztratí sympatie u Barbary Zuppiddy.

Jednou, když padron 'Ntoni s vnukem Alessi jedou na ryby, zastihne je bouře. Člun nakonec narazí na útes a padron 'Ntoni si poraní hlavu. Naštěstí přežije a po pár dnech se zotaví. Teď Malavoglioovi tvrdě pracují, snaží se, aby mohli zaplatit dluh a znovu získat zpět dům u mišpule. Na jedné straně jim to vrátí zpět trochu naděje, ale na druhou stranu 'Ntoni tráví v místní krčmě čím dál tím víc času. Tím se začíná vzdalovat od rodinného života a víry v rodinu jeho otce.

'Ntoni už je tímto chudým životem unavený a chce odejít. Myslí na to, jaký by byl život bez námahy a bez starostí, jaký žijí ostatní. Děd 'Ntoni o tom nechce slyšet. Ten chce umřít tam, kde se narodil.

„Il poveraccio tossiva che pareva soffocasse, col dorso curvo, e dimenava tristamente il capo „ A ogni uccello, suo nido è bello“. Vedi quelle passere? Le vedi? Hanno fatto il nido sempre colà, e torneranno a farcelo, e non vogliono andarsene. Io sono una passera. Io non sono una bestia come loro! Rispondeva 'Ntoni. Io non voglio vivere come un cane alla catena, come l'asino di compare Alfio, o come un mulo da bindolo,

sempre a girar la ruota: io non voglio morir di fame in un cantuccio, o finire in bocca ai pescicani.

Ringrazia Dio piuttosto, che t'ha fatto nascere qui, e guardati dall'andare a morire lontano dai sassi che ti conoscono. „Chi cambia la vecchia per la nuova, peggio trova“. Tu hai paura del lavoro, hai paura della povertà, e io che non ho più nè le tue braccia nè la tua salute non ho paura, vedi! „Il buon pilota si prova alle burrasche“. Tu hai paura di dover guadagnare il pane che mangi, ecco cos'hai!“⁴⁵

„Chudák, celý shrbený, se rozkašlal, jako by se dusil, a vrtěl nelítostivě hlavou: „Každý pták miluje své hnízdo. Vidíš tamty vrabce? Vidíš je? Vždycky si stavějí hnízdo na stejném místě a nikdy je nenapadne odtud odejít.“ Já nejsem žádný vrabec. Nejsem zvíře jako vrabci!“ odpovídal 'Ntoni. „Nechci žít jako pes na řetězu, jako osel kmotra Alfia, nebo chodit pořád kolem jako mezek u čerpadla, nechci pojít někde v koutě hladem nebo skončit v tlamě žraloka.

Spíš poděkuj pánu bohu, že ses tu narodil, a chraň se odejít a zemřít daleko od rodného kraje, kde tě zná každý kámen. „Kdo vybírá, přebere.“ Bojíš se práce, bojíš se chudoby a vidíš, já, který nemám už ani tvoje ruce, ani tvoje zdraví, strach nemám! „Dobrý lodivod se pozná podle bouře.“ Máš strach, že si musíš vydělávat na vlastní živobytí, to je to!“⁴⁶

'Ntoni chce zkusit štěstí a ve vidině lepšího života touží odjet z Aci Trezzy, ale prosby maminky Longy ho nakonec od odjezdu prozatím dokážou odradit.

V Katánii teď zuří epidemie cholery, která přijde brzy také do Aci Trezzy. Stará a unavená Longa se nakazí a brzy umírá. Ted' 'Ntoniho už nikdo neudrží a on se rozhodne odjet. Mezitím nejmladší vnučka Lia vyrostla a stalo se z ní hezké děvče. Ale to, co nyní Malavogliovi vydělávali, stačilo sotva na výplatu pomocníků Nunziovi nebo Loccinu synovi. Museli sáhnout na peníze těžce nastrádané pro dům u mišpule. Rozhodli se tedy prodat bárku Provvidenza, která už nic nevynášela, a ještě stála peníze za mzdu pro kmotra Nunzia a Loccina syna, byla starý a museli stále utrácet peníze za opravy, aby byla v pořádku. Později, až se vrátí 'Ntoni a jestli jim bude přát trochu štěstí, koupí bárku novou a zase ji nazvou Provvidenza.

⁴⁵ VERGA, Giovanni: *I malavoglia*, str. 208

⁴⁶ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, str. 137

Poté, co bárku Provvidenza prodali strýci Crocifissovi, padron 'Ntoni a Alessi začali pracovat na lodi padrona Cipolly.

I když Malavogliovi žijí na prahu bídy, pořád sní o tom, jak si znovu koupí dům u mišpule.

'Ntoni se vrací chudší než dřív. Celé dny tráví v krčmě, na práci se cítí unavený a závidí těm, kteří mají mnoho peněz a nemusí pro to nic dělat. Tak 'Ntoni tráví celý čas pitím v krčmě u Santuzzi, se kterou má milostný poměr. Chudák padron 'Ntoni se snaží všemi prostředky pohnout vnukovi svědomím. Když se dědovi podařilo pohnout mu srdcem, dal se 'Ntoni do pláče. Vrátil se dobrovolně do práce, a dokonce vstával první a čekal na děda u břehu, i když do úsvitu chyběly ještě dvě hodiny. Zázrak trval celý týden, pak zase skončil v hospodě. Nakonec chudák padron 'Ntoni samou hanbou pomalu ani z domu nevycházel. Jeho vnuk zatím, aby se vyhnul kázání, vracel se z hospody se zamračenou tváří a nikdo se mu neodvážil domlouvat. I Malavogliovy vnučky se dostaly do úst celé vesnice, tak hluboko klesli Malavogliovi vinou 'Ntoniho.

Strážmistr don Michele se dvoří nejmenší Lie a často se prochází kolem domu Malavogliů. Jednoho dne vyradí Meně, že jejich bratr se dal k pašerákům. 'Ntoni pak skončí ve rvačce v krčmě s donem Michele, který jelikož byl předchozím milencem Santuzzi, přivíral oči nad pašeráckým obchodem s Roccem Spatu a Cinghialentou.

Strýc Crocifisso a Vespa vstoupí do manželství, ale Vespa začne brzy plýtvat manželovým majetkem a dělat, co chce.

Několik dní po této rvačce je 'Ntoni přistižen hlídkou, bodne přitom do hrudi dona Micheleho, ale nezabije ho. 'Ntoniho zavřou do vězení a padron 'Ntoni utratí veškeré naspořené peníze, aby mu zajistil právní ochranu u soudu a zmírnil trest. Při soudním jednání právní zástupce 'Ntoniho chce minimalizovat trest a tvrdí, že 'Ntoni bodl do hrudi dona Micheleho, aby ochránil čest své sestry Lii, která se s donem Michele údajně zapletla. Padron 'Ntoni téměř omdlí a cítí se zoufalý, když 'Ntoniho odsoudí na 5 let vězení.

Z padrona 'Ntoniho se stal opravdový sýček, který se strnulou tváří pobíhal celý den a odříkával přísloví bez hlavy a bez paty:

„Na poražený strom sekera!“

„Kdo padne do vody, namočí se.“

„Hubenému koni mouchy.“⁴⁷

⁴⁷ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, přeložila: Nina Tučková, str. 195

Peníze se rozutekly s 'Ntonim a Alessi byl stále pryč za výdělkem. Lia, která neunesla potupu, utekla pryč z Aci Trezzy a od té doby ji nikdo nespátl. Až když se vrátil kmotr Alfio Mosca, který dobře věděl, kde Lia je. Spátl ji na vlastní oči v Katánii. Lia nakonec skončí jako prostitutka a domů už se nikdy nevrátí.

„Quando uno lascia il suo paese è meglio che non ci torni più, perché ogni cosa muta faccia mentre egli è lontano, e anche le facce con cui lo guardano son mutate, e sembra che sia diventato straniero anche lui.“⁴⁸

„Opustí-li člověk svůj kraj, je líp se nevracet, protože všechno se změní, i tváře, které na člověka hledí, jsou jiné a člověk si připadá sám jako cizinec.“⁴⁹

Alessi se chce oženit s Nunziatou, kterou miluje od dětství, a chce znovu koupit dům u mišpule. Strýc Crocifisso čekal už dlouho na Malavogliovy, aby jim prodal dům u mišpule, který mu zůstal na krku, protože ho nikdo nechtěl koupit, jako by byl prokletý. Když se dozvěděl, že se do vesnice vrátil kmotr Alfio Mosca, se kterým byl dříve na nože, protože mu chodil na Vespou, přišel ho požádat, aby mu pomohl uzavřít obchod s Malavogliovými. Teď by se strýc Crocifisso Vespy nejraději zbavil, nemůže rozhodovat o svém majetku, na který si celý život šetřil a Vespa si dělá, co se jí líbí. Stejně tak jako strýc Crocifisso si stěžuje na ženu i Fortunato Cipolla:

„Il matrimonio è come una trappola di topi, quelli che son dentro vorrebbero uscire, e gli altri ci girano intorno per entrarvi.“⁵⁰

„Manželství je jako past na myši, ti, co jsou v ní, chtějí by ven, a ti, co jsou venku, tlačí se dovnitř.“⁵¹

Padron 'Ntoni už byl starý a nemocný a většinu času trávil v posteli. Říkal, že už tam nemá co dělat a že už by mohl odejít. Také don Ciccio, který chodil dědovi měřit tep, prohlásil, že by

⁴⁸ VERGA, Giovanni: *I Malavoglia*, str. 296

⁴⁹ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, přeložila: Nina Tučková, str. 197

⁵⁰ VERGA, Giovanni: *I Malavoglia*, str. 299

⁵¹ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, str. 199

bylo lepší, aby dědu odvezli do nemocnice, ale Mena a Alessi o tom nechtěli ani slyšet. Když byli Mena a Alessi pryč z domu, padron 'Ntoni si zavolal kmotra Alfia Moscu, jestli by ho neodvezl svou károu do nemocnice. V Černé ulici, před domem u mišpule a cestou po náměstí se padron 'Ntoni rozhlížel sem a tam, aby si zapamatoval každý kout.

Kmotr Alfio Mosca by si ještě vzal Menu za ženu, kterou už nikdo nechtěl od té doby, co se rodina Malavogliů rozpadla. Ale Mena mu odpověděla, že už je stará, je jí 26 let a že už se vdávat nebude. A také kvůli tomu, že Lia zostudila rodinu ještě víc než 'Ntoni.

Stalo se, jak říkal kmotr Alfio Mosca. Alessi se oženil s Nunziatou a znovu koupil dům u mišpule. Kmotr Alfio Mosca se smířil se svým osudem a Mena vychovávala dál Nunziatiny děti.

Když šli za dědem 'Ntoni do nemocnice a vypravovali mu, že znovu koupili dům u mišpule a že si ho zase odvezou zpátky domů do Trezzy rozzářily se mu oči a jako by se usmál. Další den, když si pro něj přijeli s károu od kmotra Alfia Moscy, ale se s ním už neshledali.

Jednoho večera se v pozdních hodinách na dvorku domu u mišpule rozštěkal pes. Alessi, který se šel podívat, kdo je tam, skoro ani nepoznal 'Ntoniho, který tam stál celý zarostlý a zaprášený. Vypadal jinak, koukal po stěnách, jako by je nikdy neviděl, i pes se na něj rozštěkal, protože ho neznal. Když mu dali misku s polévkou a 'Ntoni se najedl, trochu si odpočinul a chystal se odejít. Alessi mu nabídnul, jestli nechce zůstat, ale 'Ntoni řekl, že se na ně přišel jen podívat, ale teď musí odejít. 'Ntoni si vzdálil od vesnice, zastavil se, poslouchal moře a zůstal až do chvíle, kdy se začaly ozývat hlasy lidí z vesnice, které dobře znal. Začalo pomalu svítat, 'Ntoni opět přemýšlel o svém osudu a věděl, že už tam nepatří a že musí odejít.

„Io devo andarmene. Lá c'era il letto della mamma, che lei inzuppava tutto di lagrime quando volevo andarmene. Ti rammenti delle belle chiacchierate che si facevano alla sera, mentre si salavano le acciughe? E la Nunziata che spiegava gli indovinelli? E la mamma, e la Lia, tutti lí, al chiaro di luna, che si sentiva chiacchierare per tutto il paese, come se fossimo tutti una famiglia? Anch'io allora non sapevo nulla, e qui non volevo starci, ma ora che so ogni cosa devo andarmene.“⁵²

„Musím odejít. Tady stojí ještě maminčina postel, kterou zmáčela celou slzami, když jsem chtěl odejít. Vzpomínáš si na ty krásné večerní besedy, když se nakládaly

⁵² VERGA, Giovanni: *I Malavoglia*, str. 316

sardele? Jak Nunziata dávala hádanky? A na maminku, na Liu a na všechny ty, které bylo při měsíčním světle slyšet povídat po celé vesnici, jako bychom byli všichni jedna rodina? A já jsem tenkrát nic neznal a nechtěl jsem tu zůstat, ale teď, když jsem pochopil, musím odejít.“⁵³

Verga ale nikdy výslovně nevstoupí do světa rodiny Malavogliů, vždy ho chce představit z pohledu celé vesnice. Proto se také zdá, že celé vyprávění je ovlivněno krutým a egoistickým pohledem vesničanů. Verga sám se opravdu chtěl „stát malinkým“ (tak, jak to píše v povídce *Fantasticheria*), chtěl spadnout do té vesnické společnosti a dívat se na ni mikroskopem. Musel zrekonstruovat ekonomickou, kulturní a sociální strukturu společnosti a přenést do nemilosrdného organického a uceleného systému, který má čistě materiální charakter.⁵⁴

V takovéto společnosti se vyjímají jen takové figury, které jsou ve větším kontaktu s penězi, s obchodováním, s pletichářstvím, ti, co jsou víc mazaní, lační a chamtiví jako lichvář, zprostředkovatel, tajemník na úřadě. Život vesnice se točí okolo jejich osobních zájmů a jejich spojení. Velký podíl na úpadku rodiny Malavogliů má především don Silvestro, když padron 'Ntoni přijde o dům u mišpule, protože tak rozhodnul don Silvestro.

Nemůžeme si nevšimnout použití zvláštní Vergovy zcizující efekt. Zvláštností je, že Verga na rozdíl od jiných klasických modelů zcizujícího efektu ho úplně převrací. Zatímco v klasických případech zcizující efekt představuje skutečnost jako něco zvláštního, Verga naopak představuje jako normální to, co je cizí nebo zvláštní a dále tohoto efektu dosahuje nejen v jediné epizodě nebo krátkém vyprávění, ale po celou dobu trvání příběhu rodiny Malavogliů díky kolektivnímu pohledu všech obyvatelů Trezzy.

Hledisko, které používá Verga, vyjadřuje hodnocení normality, běžných lidských záležitostí, a tudíž můžeme říct, že má dimenzi totality. Totalita společenského systému v Trezze se ukazuje v celé své soudržnosti, která nenechává místo lhostejným citům, ať už se jedná o lásku nebo politiku.

Také sociální kontrasty se řeší opravdu na úrovni individuální pomoci. Sociální kontrasty jsou způsobeny individuálním egoismem a v poslední analýze se stále zmenšují. Jsou také součástí filozofie padrona 'Ntoniho, který tak zakáže toužícímu vnukovi jít se podívat na náměstí: „starej se sám o své věci, protože všichni, kteří tam vykřikují, jednají ve

⁵³ VERGA, Giovanni: *Dům u mišpule*, str. 211

⁵⁴ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 57

svém zájmu...“ Stejným způsobem myslí i kmotr Alfio, který byl také tím, co se staral jen o sebe, nebo padron 'Ntoni, když si vnuk stěžuje, že je jen chudým d'áblem a děd mu odpoví: Jaká je mi to novina! Jsi to, co byl tvůj otec, a to co je i tvůj děd.“

Pojem teorie ústřice, života, který se opakuje, je jako trpělivé a účinné odřikání podmínek, které zůstávají neměnné z jedné generace na další.

Zatímco touha po zlepšení sociálního postavení i finanční situace přivedla padrona 'Ntoniho, aby začal obchodovat s boby, jeho vnuk 'Ntoni z toho není příliš nadšen.⁵⁵ Chce odejít pryč právě proto, že už v době, kdy dělal vojáka, měl možnost poznat jinou civilizaci, bohatý svět života ve městě, kde to žije, svět, který Verga polemicky odsoudil v povídce *Fantasticheria*. Takže i padron 'Ntoni se pokoušel změnit stav rodiny a obchodem s boby se alespoň jednou přeměnil na obchodníka, i když ostatní z bohatých rodin to hned v negativním smyslu komentovali. Ale systém a kultura, ke kterým se padron 'Ntoni odkazuje, jsou ty ve vesnici Trezza a jsou typické pro svět patriarchy, který ještě nezasáhla industrializace.

Osud 'Ntoniho je osudem jeho vzrůstajícího sociálního vyřazení a vyloučení z jakékoli komunity a tradice. Dokonce skončí bez domova, protože večer nemá odvalu, aby se vrátil zpátky k rodině, bydlí dokonce i v krčmě u Santuzzi, dokud není vyhozen i odtud. Když skončí ve vězení, je jeho vyloučení ze společnosti pro rodinu momentem nejvyšší izolace od ostatních a velkou hanbou. Padron 'Ntoni prožívá toto vyloučení ze společnosti velmi silně, a tím se přiblíží vnukovi. Mezi nimi je silné pouto, tajemný pocit viny, která je spojuje: oba dva vlastně byli rebelové a zaplatili za to oni i jejich rodina. Děd, který chtěl vydělat ziskem z prodeje bobů a vnuk, protože se vzepřel všem pravidlům starých pravidel venkovského světa. To nakonec přivede děda, aby se nechal odvézt do nemocnice a tím se sám vyloučil z rodiny a z života ve vesnici. Stejně tak dopadne i vnuk na konci románu, když se od rodiny nadobro oddělí.⁵⁶

V posledních stránkách románu se Verga znovu vrací k jednomu z hlavních témat, a to k vyloučení osoby ze společnosti, osoby, která nemá sociální nebo rodinné kořeny, nebo je ztratila a je tedy degradována, protože se připojila do jiné sociální třídy, která ji považuje za vetřelce. Není zrovna náhodou, že Verga se vyjadřuje právě přes kmotra Alfia a mladého 'Ntoniho. V poslední kapitole, když Alessi získá zpět dům u mišpule, můžeme znovu zažít romantický mýtus toho starého venkovského světa, kde by bylo konečně možné najít klid,

⁵⁵ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 58, 59, 60

⁵⁶ Tamtéž, str. 61, 62

znovu jsou tu jednoduché city, které přechází z jedné generace na druhou. Prostřednictvím kmotra Alfia vyjadřuje Verga ohromující melancholii, která je typická pro jeho životní vizi a smysl života jako opakování a čekání na smrt. Když Ntoni opustí rodinu, opustí také i celý starý venkovský svět, ze kterého je také vyloučen.

Tak na posledních stránkách zmizí protiklad mezi rodinou Malavogliů a vesnicí Trezza a zůstane silný dojem jednotného a kompaktního světa, který je ale od nás vzdálen, neměnný v čase a je řízen věčnými přírodními zákony, které vyžadují rezignaci a vylučují možnost změny stavu. Témata vyloučení a nemožnosti změnit stav jsou ke konci románu silně propojena.⁵⁷

Zájem Vergy o použití přísloví (v románu *Malavoglia* jich můžeme napočítat na 150) ukazuje potřebnou touhu po přiblížení se ke kulturním a sociálním vrstvám. Odvolání na přísloví vyjadřuje ten statický ideál společenského života, který potvrzuje závěr románu: zákony, které upravují sociální uspořádání, mají nutnost a objektivitu zákonů přírodních a pokud se někdo proti nim postaví, znamená to beznaděj.⁵⁸

Je zřejmé, že Verga měl pro svá díla potřebu znát lidové tradice. Potvrzuje to i jeho neustálá korespondence s Capuanou, kterého žádal o poskytnutí dokumentů, které by mu potvrdily přítomnost sicilského folklóru. Verga potřeboval lidové tradice, aby měl materiál pro své literární dílo. Tudíž poetický život Vergy je ve většině případů světem lidu, na který Verga nahlíží se sympatiemi. Verga pátrá v kraji, jako kdyby to byl neprozkoumaný důl, a nachází tam materiál, který svými zručnými rukama vyzvedne až k univerzálnosti, až do nádherného světa poezie.

Proto nemůže dojít k pochybnostem mezi těmi, co Vergu označili jako autora „maloměstského“ a těmi, kdo by ho chtěli mít za autora „evropského“, přičemž je evidentní, že co se týče použití materiálu z lidových tradic, může být označován jak maloměstským a současně i univerzálním autorem, a to především díky svým hodnotám.

⁵⁷ LUPERINI, Romano: *Verga*, str. 64, 65, 70

⁵⁸ LUPERINI, Romano, *Verga*, str. 72

5 Závěr

V závěru této bakalářské práce bychom rádi shrnuli výsledky a zamysleli bychom se nad platností „ideálu ústřice“ pro naši dobu a pro současnou literaturu.

Na italský verismus měl značný vliv francouzský naturalismus s tím rozdílem, že verismus byl spojen výhradně s obrazem sicilského venkova a jeho nejchudšími vrstvami.

Giovanni Verga jako hlavní představitel tohoto směru byl autorem tragickým. Jeho nejvyššími hodnotami byla rodina, práce a domov. V souvislosti s těmito hodnotami Verga v povídce *Fantasticheria* definuje tzv. „ideál ústřice“, kde přirovnává chudý lid k ústřicím, které by se měly držet společně na svém útesu. Varuje ty, co se snaží o změnu stavu nebo chtějí zlepšit své životní podmínky. Ti jsou podle Vergy odsouzeni k záhubě.

Na základě informací, které jsme získali z popisu výše uvedených děl a na základě vlastního uvážení a průzkumu aktuální situace můžeme konstatovat, že teorie „ideálu ústřice“ na Sicílii už neplatí tak, jak tomu bývalo v dobách hned po vyhlášení Italského království.

Dnešní realita na Sicílii je dost složitá a různorodá, což je důsledek nadvlády mnohých kultur, které se na území Sicílie vystřídaly v průběhu několika století.

Sicílie je ostrov plný kontrastů.

Teorie „ideálu ústřice“ souvisela zejména s venkovským světem, který byl na prahu moderní doby.

Tak, jako v době po sjednocení Itálie, tak i dnes je bohužel Sicílie obětí vysokého růstu emigrace a mladší generace prchají za lepšími pracovními podmínkami. Často již mají uvnitř zakořeněnou myšlenku, že musí opustit ostrov.

Jak se již i někteří sicilští spisovatelé snažili vysvětlit, vztah Sicilanů k rodnému ostrovu je polemický. Jednak jsou hnáni touhou po útěku ze skutečnosti, která jim je někdy příliš „těsná“. Na druhou stranu, pokud se vzdálí, stýská se jim po domově a chtějí by se vrátit zpátky.

Ale některým zůstává stále naděje, že se jednou budou moci vrátit a znovu investovat do vlastní země.

Zachovávaní tradic a víra v rodinu jsou stále důležitými hodnotami.

Nesnadné podmínky, ekonomická i politická situace, (týká se to i soužití s mafií) přinutily lid, aby opustil tento ideál a odkázali se na „divoký proud“, jak říká Verga. Pokud tedy nechtějí být vyřazeni ze společnosti. Jestliže se ale někdo narodí do rodiny z nižší vrstvy, nemá příliš možností k tomu, aby povýšil svůj vlastní status. Většinou se spokojí s tím, co má,

a život jde dál i za ceny neustálého stěžování si. Někteří se ani nesnaží dělat nic proto, aby došlo ke změně k lepšímu. Kultura, tradice a také náboženství je často vedou k tomu, aby se vzdali svých snů, a nasměřují je ostatně do stejné vrstvy, do které sami patří.

A je stále mnoho těch, kteří se nacházejí v nejistých životních podmínkách. Ti se přilnou k tomu, co mají a snaží se nějak přežít.

Dnes žijeme v proměnlivé společnosti, která se odráží i v současné literatuře.

V moderní literatuře můžeme najít určitou spojitost s tématem rodiny v díle Luigiho Pirandella, který rodinu představuje prostřednictvím manželského vztahu. Jednou přistupuje k manželství-rodině jako k hnízdu, mírumilovnému místu plné něhy, kde je možno se ukrýt před krutým venkovním světem a podruhé je manželství viděno jako vězení nebo místo utrpení, ze kterého je jedinou nadějí útěk. Manželství je viděno jako velmi negativní zkušenost například v románu *Il fu Mattia Pascal* (1904) a *Uno, nessuno, centomila* (1924), kde hlavní představitelé Mattia Pascal a Vitangelo Moscarda nejsou v manželském vztahu šťastni a volí útěk.

Také v divadelních hrách Edoarda De Filippa *Natale in casa Cupiello* (1931) a *Filumena Marturano* (1946), které pojednávají o bídnych podmínkách neapolských rodin můžeme vidět, že je téma rodinných hodnot a tradic ještě aktuální.

Jak již jsme psali ve druhé kapitole, s touto teorií se dnes také píše v souvislosti s křesťanstvím. Křesťané jsou přirovnáváni k ústřicím a Ježíš představuje útes, protože je pevný a poskytuje lidem jistotu, stabilitu a oporu v tomto světě plném nástrah a nebezpečí, stejně tak jako ve Vergově teorii.

5.1 Resumé

Tato bakalářská práce je věnována literárnímu směru verismu, jeho hlavnímu představiteli Giovanni Vergovy a představení Vergovy tzv. teorie ústřice.

V prvních kapitolách jsme stručně popsali historické období, ve kterém se zrodil literární směr verismus, představili jsme si jeho hlavní znaky a uvedli jeho hlavní představitele.

Italský verismus měl až na několik odlišností přímou souvislost s francouzským naturalismem. Ideologie verismu byla dost pesimistická, snad to mohlo být proto, že mnoho představitelů pocházelo z chudé Sicílie, kde životní podmínky nebyli ani po sjednocení Itálie moc příznivé. Jejich snahou bylo ztvárnit a přesně popsat prostředí sicilského venkova včetně jeho obyvatel, a tak zobrazit jejich každodenní těžký život podle skutečnosti.

V dalších kapitolách jsme představili životní data hlavního představitele verismu Giovanni Vergy, který část svého života kromě na Sicílii strávil také v Miláně a ve Florencii. Jeho pobyt ve městě velmi ovlivnil jeho literární tvorbu.

Dále jsme shrnuli literární tvorbu Vergy, přičemž jsme zmínili jeho první preveristickou fázi, ve které psal především tzv. *romanzi giovanili* (romány mládí) a také jsme se snažili určit, i podle použití Vergovy techniky *impersonalità* (nezúčastněnosti), kdy v jeho dílech proběhla konverze k verismu.

Ve třetí kapitole jsme představili Vergovu teorii „ideálu ústřice“, kterou definoval v povídce *Fantasticheria*, která je součástí sbírky *Vita dei campi*. Tuto teorii rozvíjí především v románu *I Malavoglia*.

V dalších kapitolách jsme analyzovali povídku *Fantasticheria* a román *I Malavoglia*.

Po mnohých uvažováních jsme zjistili, že teorie ústřice již dnes není příliš „moderní“.

5.1 Riassunto

La presente tesi è dedicata alla corrente letteraria verismo, all'esponente principale Giovanni Verga e inoltre alla presentazione di ideale dell'ostrica verghiano.

Nei primi capitoli abbiamo brevemente descritto il contesto storico in cui si è sviluppata questa corrente letteraria, abbiamo presentato le sue caratteristiche principali insieme con gli esponenti più importanti.

Il verismo italiano ha avuto la connessione diretta con il naturalismo francese, salvo alcune differenze. La ideologia del verismo è stata piuttosto pessimista, forse perché l'origine della maggior parte degli esponenti è stata siciliana e la Sicilia era povera e le condizioni della vita non erano molto favorevoli neanche dopo l'unificazione dell'Italia.

L'obiettivo dei veristi era far vedere e descrivere precisamente l'ambiente della Sicilia rurale insieme con i loro abitanti e così rivelare la loro vita dura quotidiana secondo la realtà.

Nei capitoli successivi abbiamo presentato la vita del massimo esponente del verismo Giovanni Verga. Verga è nato in Catania ma la gran parte della sua vita ha trascorso a Milano e a Firenze. Questi soggiorni in città hanno influenzato in modo particolare la sua opera letteraria.

Inoltre abbiamo riassunto tutta la produzione letteraria di Verga, mentre per primo abbiamo menzionato la fase preverista, dove ha scritto soprattutto i cosiddetti romanzi giovanili e abbiamo anche cercato di determinare anche in riferimento dell'uso della sua tecnica dell'impersonalità quando è avvenuta la sua conversione al verismo.

Nel terzo capitolo abbiamo presentato la teoria dell'ideale dell'ostrica verghiano che è stata definita nella novella *Fantasticheria*, che fa parte della raccolta *Vita dei campi*.

Questa teoria viene successivamente sviluppata soprattutto nel romanzo *I Malavoglia*.

Nei capitoli successivi abbiamo analizzato la novella *Fantasticheria* e il romanzo *I Malavoglia*.

Dopo tante considerazioni possiamo affermare che l'ideale dell'ostrica oggi non va più tanto di moda.

6 Použitá literatura

Primární literatura

VERGA, Giovanni. *I Malavoglia*, Giunti Editore S.p.A., 2006

VERGA, Giovanni. *Novelle*, Vincenzo Consolo, Francesco Spera, Feltrinelli Editore, 1992

VERGA, Giovanni. *Dům u mišpule*, přeložila Nina Tučková, Státní nakladatelství Krásné literatury a umění, Praha 1963

Sekundární literatura

LUPERINI, Romano. *Verga*. Roma-Bari: Laterza, 1990

FILIPPONE Vincenzo. *Giovanni Verga*. Torino: Paravia, 1942

GIOANOLA Elio. *Storia della letteratura italiana*. Casa Editrice Marietti Scuola. Librex

MEROLA, Nicola. *La linea siciliana nella narrativa moderna*, Rubbettino Editore, 2006

MAZZACURATI, Giancarlo. *Stagione dell'apocalisse: Verga, Pirandello, Svevo*, Torino. Einaudi, 1998

PAVLÍČEK, Jan Fr. , *Dějiny Itálie*, 2017

DE AGOSTINI. *Enciclopedia generale*, vol. 2

BRANCA, Vittore. *Dizionario critico della letteratura italiana*, vol. 4, RO-Z

Ostatní zdroje

<https://treccani.it/enciclopedia>

<https://toscana.lafragola.kataweb.it> – stránky Institutu ITC Paola Dagomariho z Prata

[https://wikipedia.it/ideale dell'ostrica](https://wikipedia.it/ideale%20dell%20ostrica)

[https://avvenire.it/Marco Pozza](https://avvenire.it/Marco%20Pozza)